

Agenția Națională pentru
Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației a
Republicii Moldova

ANALIZA
pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate
la puncte fixe

Starea documentului:	Final
Data publicării:	26.12.2017

1. Introducere	3
2. Analiza pieței cu amănuntul.....	8
2.1 Relația dintre piața cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe și piața cu amănuntul	8
2.2 Piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale	11
2.3 Piața produsului cu amănuntul.....	13
2.3.1 Produsul focal cu amănuntul	13
2.3.2 Lista substituenților produsului focal	14
2.3.3 Sumarul analizei pieței produsului cu amănuntul	17
3. Analiza pieței cu ridicata	18
3.1 Identificarea pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.....	18
3.2 Definirea pieței.....	20
3.3 Piața relevantă a produsului	21
3.3.1 Produsul focal.....	21
3.3.2 Lista substituenților produsului focal	21
3.3.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata.....	22
3.3.3 Sumarul analizei pieței produsului	29
3.4 Piața geografică	29
3.5 Aplicarea testului celor trei criterii	30
3.5.1 Barierele de intrare și ieșire.....	31
3.5.2 Tendințe spre concurență efectivă.....	32
3.5.3 Suficiența aplicării legislației concurenței	33
3.6 Concluzii privind identificarea piețelor relevante.....	34
3.7 Analiza pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe	35
3.7.1 Evaluarea cotei de piață.....	35
3.7.2 Analiza ulterioară a pieței	36
4. Determinarea obligațiilor	43
4.1 Probleme concurențiale identificate la nivelul pieței relevante de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.....	43
4.2 Examinarea cauzelor de apariție a PSP	44
4.3 Analiza obligațiilor propuse de ERG	44
4.4 Impunerea, menținerea, modificarea ori retragerea obligațiilor speciale preventive	45

1. Introducere

În conformitate cu articolul 57 din Legea comunicațiilor electronice nr.241-XVI din 15.11.2007 (*republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 399-410, art. 679*), cu modificările și completările ulterioare, în continuare denumită Legea nr. 241/2007, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, în continuare denumită ANRCETI, identifică piețele relevante și efectuează analize de piață pe aceste piețe în scopul determinării faptului, dacă piața relevantă este suficient de competitivă, și al impunerii, menținerii, modificării ori retragerii obligațiilor speciale preventive. ANRCETI definește metodologia și criteriile de identificare a piețelor relevante și identifică aceste piețe, luând în considerare circumstanțele naționale specifice. De asemenea, ANRCETI publică lista piețelor relevante.

Procesul de identificare și analiză a piețelor relevante a fost stabilit în Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii publice de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe, aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 55 din 29 decembrie 2008 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.34-36 art. 117*), în continuare denumit Regulamentul nr. 55/2008.

Regulamentul prevede instrumentele (criteriile) utilizate de către ANRCETI în vederea analizei piețelor pentru identificarea piețelor relevante reglementării *ex-ante* (preventive), analiza în detaliu a piețelor relevante în vederea determinării furnizorilor cu putere semnificativă pe acestea și impunerii măsurilor *ex-ante* în sarcina acestor furnizori.

ANRCETI a efectuat analiza pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată în anul 2011 (prima iterație), în anul 2013 (a doua iterație) și în anul 2015 (a treia iterație).

În urma primei iterații ale analizelor efectuate a fost identificată piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată drept susceptibilă reglementării preventive, a fost desemnat S.A. "Moldtelecom" drept furnizor cu putere semnificativă pe piața dată (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 22 din 15.09.2011) și au fost impuse obligații speciale preventive în sarcina acestuia (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 35 din 20.12.2011).

În urma celei de-a doua iterații ale analizelor efectuate a fost identificată repetat piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată drept susceptibilă reglementării preventive și a fost desemnat S.A. "Moldtelecom" drept furnizor cu putere semnificativă pe piața dată (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 61 din 28.11.2013). În urma acestei analize au fost menținute obligațiile speciale preventive impuse S.A. "Moldtelecom" prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 35 din 20.12.2011.

În urma celei de-a treia iterații ale analizei efectuate a fost identificată piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată în continuare drept susceptibilă reglementării preventive, a fost desemnat S.A. „Moldtelecom” drept furnizor cu

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

putere semnificativă pe această piață și au fost menținute obligațiile speciale preventive impuse anterior în sarcina acestuia prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 35 din 20.12.2011.

În anul 2016 ANRCETI a inițiat elaborarea analizelor de piață în iterația a 4-a. În urma analizei ANRCETI are dreptul să impună, să mențină, să modifice sau să revoce obligațiile față de furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice.

Piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată (Piața 6) face parte din lista piețelor relevante din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/EC¹ privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex-ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice.

Odată cu trecerea a 7 ani de la ultima revizuire a Recomandării privind piețele relevante (Recomandarea 2007/879/EC), Comisia, pe 9 octombrie 2014, a adoptat o nouă Recomandare cu privire la piețele relevante de produse și servicii din sectorul comunicațiilor electronice susceptibile reglementării preventive (în continuare Recomandarea 2014/710/EU²).

Concluzia în urma consultărilor publice a Recomandării 2014/710/UE, a studiului de experți (Ecorys, Idate, Icri: Future electronic communications markets subject to *ex ante* regulation, Final report, 18.9.2013³) furnizat Comisiei, și a discuțiilor Comisiei cu Grupul de lucru a experților BEREC este că Piața 6 “piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată” din Recomandarea 2007/879/EC este susceptibilă reglementării *ex-ante*. Părțile interesate au accentuat totuși asupra necesității redefinirii pieței relevante menționate, având în vedere evoluția pieței, dezvoltarea tehnologică, utilizatorul-țintă al produselor de pe piața dată etc.

Ținând cont că în sectorul comunicațiilor electronice produsele și serviciile evoluează continuu ca rezultat al dezvoltării tehnologice (un exemplu fiind fenomenul convergenței, conform căruia produse similare pot fi furnizate prin intermediul diferitor tipuri de rețele), definițiile piețelor relevante se pot modifica în timp, pe măsură ce caracteristicile produselor și ale serviciilor pot evolua, iar posibilitățile de substituție din perspectiva cererii și a ofertei pot suferi modificări.

Menționăm că Recomandarea 2007/879/CE conținea următoarele piețe de furnizarea cu ridicata a serviciilor de acces la un punct fix:

- piața accesului cu ridicata la infrastructura de rețea la un post fix (Piața 4);
- piața accesului cu ridicata la comunicații în bandă largă (Piața 5);
- piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată (Piața 6).

Aceste piețe au fost identificate de către ANRCETI drept susceptibile reglementării preventive, au fost identificați furnizorii cu putere semnificativă pe aceste piețe și impuse

¹<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:344:0065:0069:ro:PDF>

²<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0710&from=EN>

³<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-electronic-communications-markets-subject-ex-ante-regulation>

obligații speciale preventive în sarcina acestor furnizori pentru remedierea problemelor concurențiale.

Recomandarea 2014/710/UE propune autorităților de reglementare o nouă abordare în ceea ce privește definirea și analiza piețelor relevante în care sunt prezente servicii cu ridicata de acces la puncte fixe. Aceste piețe au fost divizate convențional în:

- **Mass-market:** piețe relevante cu servicii de acces de larg consum, în care piața 4 din Recomandarea 2007/879/CE a fost redefinită în piața de furnizare cu ridicata de servicii de acces local la puncte fixe (Piața 3a), iar piața 5 din Recomandarea 2007/879/CE a fost redefinită în piața de furnizare cu ridicata de servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (Piața 3b); și

- **High-quality access:** piață relevantă cu servicii de acces de înaltă calitate, unde piața 6 din Recomandarea 2007/879/CE a fost redefinită în piața de furnizarea cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe (Piața 4).

Nota explicativă la Recomandarea 2014/710/UE menționează că divizarea dată a fost oportună urmare a analizei cererii serviciilor de acces la puncte fixe atât pe piața cu ridicata, cât și pe piața cu amănuntul. Analiza efectuată a demonstrat că există o diferență semnificativă între caracteristicile produselor solicitate de utilizatorii finali persoane fizice și anumite persoane juridice (de obicei companii mici și mijlocii) pe de o parte și persoane juridice (de obicei companii mari cu mai multe filiale/subdiviziuni dispersate teritorial) cu necesități specifice (produse cu caracteristici de înaltă calitate cel mai des necesare pentru conectarea subdiviziunilor/filialelor companiilor mari) pe de altă parte.

La nivelul pieței cu amănuntul, pentru a satisface cererea utilizatorilor persoane juridice cu servicii de acces de înaltă calitate la un punct fix (foarte des utilizate pentru conectarea subdiviziunilor/filialelor), furnizorii alternativi pot utiliza propria rețea sau să achiziționeze produse de acces la nivelul pieței cu ridicata, acestea fiind de obicei segmentele terminale de linii închiriate (bazate pe interfețe tradiționale și alternative) sau alte produse de pe piața cu ridicata care permit furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe pe piața cu amănuntul.

Cu privire la natura pieței furnizării cu ridicata a accesului de înaltă calitate la puncte fixe Nota explicativă la Recomandarea 2014/710/UE constată următoarele:

„...o piață de furnizare cu ridicata a accesului de înaltă calitate include o gamă mai largă de produse de acces, necesare pentru a satisface cererea furnizorilor-solicitanți pe piața cu ridicata (și, ca rezultat, cererea pe piața cu amănuntul a persoanelor juridice) și care prezintă caracteristici ..... cum ar fi: (i) disponibilitate garantată și calitatea înaltă a serviciilor în toate circumstanțele, inclusiv acorduri privind nivelul de calitate a serviciului (SLA - Service Level Agreement), suport clienți în regim 24/7, timp scurt de remediere a defecțiunilor tehnice și redundanță, caracteristici adresate, de obicei, nevoilor utilizatorilor finali persoane juridice mari; (ii) gestionare calitativă a rețelei, inclusiv a backhaul-ului, care rezultă în viteze de upload adecvate pentru utilizarea în scopuri comerciale și rate scăzute de partajare a conexiunii; (iii) posibilitatea de a accesa rețeaua în puncte geografice definite, mai degrabă, în funcție de densitatea și distribuția utilizatorilor persoane juridice, decât, a utilizatorilor persoane fizice (utilizatorii produselor de acces de larg consum)...”.

Caracteristicile date ale serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe corespund celor prezente pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate,

indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

Astfel, în Recomandarea 2014/710/UE, Piața 6 “furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată” din Recomandarea 2007/879/EC a fost redefinită, astfel:

Piața 4: furnizare cu ridicata de servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe (WHQA – wholesale high-quality access provided at a fixed location);

Această piață reprezintă o piață cu ridicata integrată pe verticală care este utilizată pentru furnizarea:

- a) serviciilor cu amănuntul de telefonie, acces la Internet sau servicii de retransmisie a programelor audiovizuale;
- b) serviciilor cu ridicata pentru alți furnizori de servicii, utilizate de către aceștia pentru extinderea propriei rețele sau furnizarea serviciilor la nivelul pieței cu amănuntul.

Ținând cont de cele menționate, ANRCETI își propune efectuarea analizei Pieței 6 din perspectiva Recomandării 2014/710/UE, adică a pieței serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Pentru efectuarea prezentei analize de piață, ANRCETI a expediat spre completare furnizorilor de rețele și/sau servicii publice de comunicații electronice un Chestionar de date statistice privind segmentele terminale de liniile închiriate. Chestionarul dat, precum și Instrucțiunea privind completarea acestuia fiind disponibile pe pagina de Internet a ANRCETI, la compartimentul „Pagina furnizorului”, sub-compartimentul „Chestionare”. Procesul de colectare a datelor s-a desfășurat în perioada 01.08.2017 – 25.08.2017.

Informațiile și datele obținute în baza chestionarelor au stat la baza fundamentării deciziilor de reglementare ale ANRCETI în ceea ce privește analiza pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

ANRCETI va face publică analiza și va prezenta Consiliului Concurenței, în termen de 3 zile lucrătoare din data adoptării, deciziile ce conțin identificarea pieței relevante, desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piața relevantă și impunerea obligațiilor speciale în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piața relevantă.

Procesul de consultare

Proiectul analizei pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe a fost supus consultării publice în perioada 05.12.2017-22.12.2017.

Comentariile și propunerile au putut fi adresate în formă scrisă la adresa de contact a ANRCETI:

Bd. Ștefan cel Mare, 134, MD-2012,
CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA

Fax: 022 222885

și/sau la:

e-mail: office@anrceti.md

În cadrul consultării publice au parvenit propuneri din partea S.A., „Moldtelecom”. Deciziile luate pe marginea comentariilor și propunerilor sunt reflectate în Sinteza recomandărilor care vizează Analiza dată.

2. Analiza pieței cu amănuntul

Cererea pentru produse de pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe derivă, în cele din urmă, de cererea utilizatorilor finali pentru servicii cu amănuntul de linii închiriate din aval, care pot fi furnizate utilizând serviciul cu ridicata pe de această piață, astfel că analiza pieței cu amănuntul este importantă pentru analiza ulterioară a pieței cu ridicata.

Având în vedere primul exercițiu de analiză a pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe conform prevederilor Recomandării 2014/710/UE, ANRCETI a efectuat analiza pieței cu amănuntul, în baza datelor raportate de furnizorii serviciilor de comunicații electronice, conform Chestionarului menționat în capitolul anterior, pentru anii 2015 – 2016.

În conformitate cu recitalul (7) din Recomandarea 2014/710/UE punctul de plecare pentru identificarea piețelor cu ridicata, care pot face obiectul reglementării *ex ante*, este analiza piețelor cu amănuntul corespunzătoare. Analiza piețelor cu amănuntul se efectuează luând în considerare substituibilitatea din punctul de vedere al cererii și, dacă este cazul, al ofertei, dintr-o perspectivă orientată spre viitor pentru un orizont de timp dat, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic.

Testul Monopolistului Ipotetic (TMI)

Testul Monopolistului Ipotetic începe prin identificarea unui produs focal, adică produsul cel mai îngust definit care în mod evident se află pe piața analizată. Această piață poate include și alte produse candidat în dependență de substituibilitatea dintre produsul candidat și produsul focal. Vor fi analizate 3 forme ale substituibilității produselor:

- i. substituibilitatea ofertei;
- ii. substituibilitatea cererii cu ridicata;
- iii. substituibilitatea cererii cu amănuntul.

La efectuarea TMI este analizat un monopolist ipotetic și se verifică dacă o majorare mică dar semnificativă (creștere de 5-10%), non-tranzitorie (cel puțin cu durata de 1 an) a prețului produsului focal ("SSNIP - Small but Significant and Non-transitory Increase in Price") ar putea fi profitabilă.

Aceasta presupune că fiecare substituent candidat este testat prin TMI dacă produce suficientă presiune competitivă asupra produsului focal. În cazul când SSNIP este profitabil, aceasta va fi o dovadă că produsul candidat nu este capabil să substituie produsul focal și nu poate fi inclus în limitele pieței produsului.

Dacă creșterea prețului produsului focal nu este profitabilă, definiția serviciului trebuie extinsă pentru a include serviciile care pot substitui produsul focal.

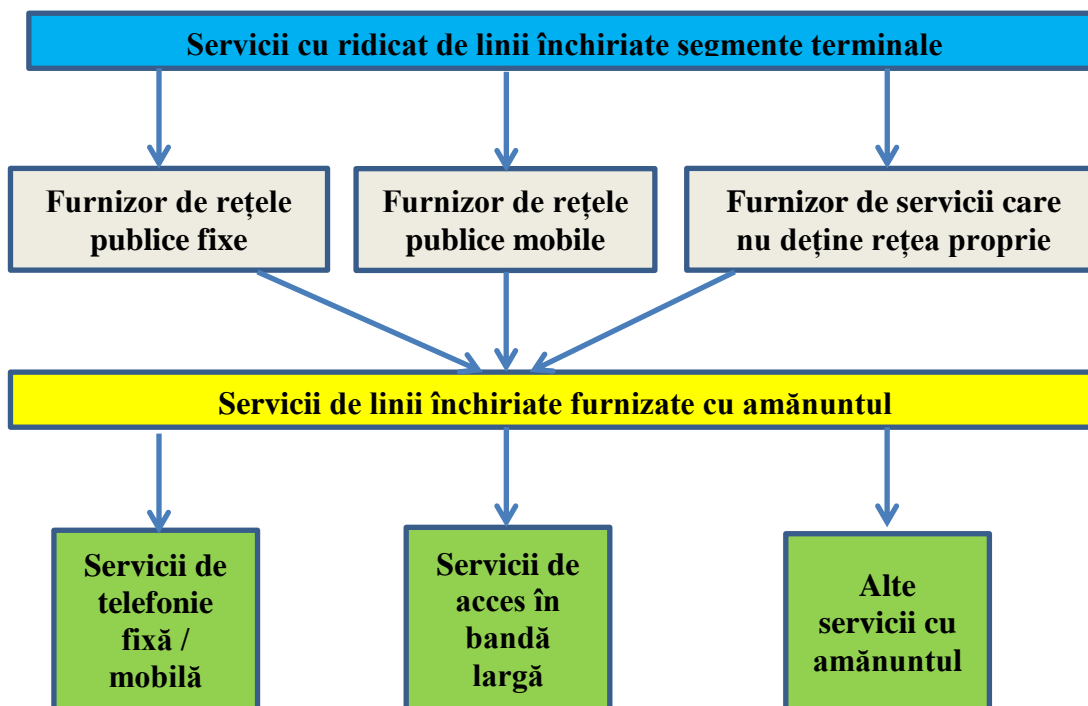
2.1 Relația dintre piața cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe și piața cu amănuntul

După cum a fost menționat serviciile furnizate pe piața **de acces de înaltă calitate la puncte fixe** sunt servicii cu ridicata de segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată. Furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale reprezintă furnizarea unor

capacități de transmisie dedicată între puncte fixe prin intermediul conexiunilor cu sau fără fir, care de regulă presupun realizarea unei conexiuni nepartajate, viteze simetrice de download și upload, suport tehnic de înaltă calitate, termeni restrânși de remediere a defecțiunilor tehnice și altele.

Achiziționarea cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente terminale permite furnizorilor de servicii și rețele de comunicații electronice să furnizeze servicii de linii închiriate pe piața cu amănuntul, care pot fi utilizate pentru o varietate de servicii cum ar fi servicii voce (fix și/sau mobil), comunicații video și de date. Relația dintre furnizarea serviciilor cu ridicata a liniilor închiriate segmente terminale și serviciile furnizate pe piața cu amănuntul este ilustrată în figura ce urmează.

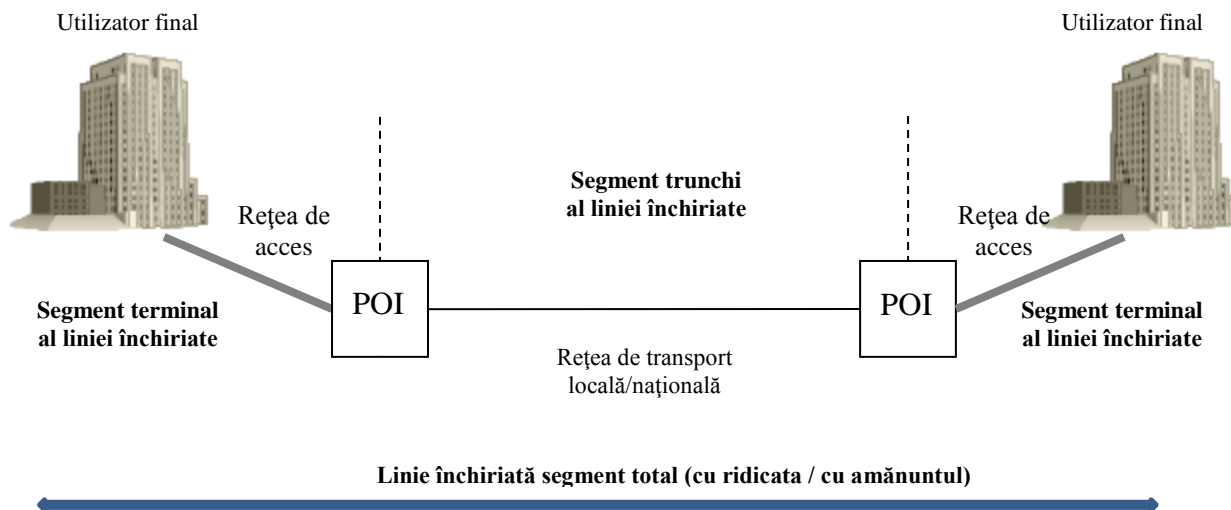
Figura 1. Relația dintre piața furnizării cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente terminale și piața furnizării cu amănuntul a serviciilor de comunicații electronice

În mod tradițional, serviciile de linii închiriate cu amănuntul sunt solicitate de organizații din sectorul privat (persoane juridice) și din sectorul public (instituții publice), pentru a utiliza o mare varietate de aplicații TIC, cum ar fi accesul la Internet, rețele private de voce și date, servicii bazate pe cloud, backup și recuperare în caz de dezastru, aplicații de monitorizare la distanță și telemetrie etc. Serviciile cu amănuntul de linii închiriate sunt, de asemenea, utilizate pentru a construi rețele virtuale private (VPN) care permit organizațiilor să interconecteze locații de afaceri, inclusiv centrele de date, astfel încât filialele/subdiviziunile dispersate teritorial să poată schimba date și accesa aplicații corporative.

Serviciile cu ridicata de linii închiriate segmente terminale permit furnizorilor să ofere servicii de linii închiriate cu amănuntul utilizatorilor care nu pot fi deserviți prin utilizarea propriei rețele. Furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale pe piețele cu ridicata și cu amănuntul, din perspectiva furnizorilor de rețele și servicii, presupune punerea la dispoziția unui alt furnizor sau unui utilizator final a unor segmente terminale sau segmente

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

totale de linii închiriate, prin care să fie posibilă realizarea unei capacități de transmisie simetrică, dedicată, permanentă și necomutată între două sau mai multe puncte terminale (linii închiriate - segmente totale), inclusiv, dacă este cazul, să asocieze serviciul de linii închiriate-segmente terminale cu segmente de capacități-trunchi între punctele de interconectare ale segmentelor terminale de linii închiriate. Segmentele de rețea, care sunt implicate în furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale sunt prezentate în Figura 2.

Figura 2. Segmentele de rețea utilizate pentru furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale cu ridicata sau cu amănuntul.

În dependență de infrastructura dezvoltată și de segmentele rețelei utilizate pentru furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale, furnizorii acestor servicii pot fi grupați în 3 categorii:

- furnizorii independenți: aceștia furnizează servicii de linii închiriate utilizând preponderent rețeaua proprie și infrastructura asociată și, prin urmare, nu se bazează pe servicii cu ridicata furnizate de alți furnizori. Furnizorii independenți, de regulă, dețin toate elementele infrastructurii necesare de pe segmentele rețelei de acces și de transport local/național, pentru a furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe;
- furnizorii care achiziționează serviciile de linii închiriate segmente terminale: acești furnizori achiziționează servicii cu ridicata de pe piața serviciilor linii închiriate segmente terminale și le utilizează pentru furnizarea serviciilor cu ridicata și/sau cu amănuntul. Acești furnizori au de obicei infrastructură proprie limitată și depind de serviciile furnizorilor independenți;
- furnizorii care revând serviciile de linii închiriate segmente terminale: furnizarea serviciilor cu amănuntul de către acești furnizori nu implică utilizarea infrastructurii fizice proprii. Acești furnizori achiziționează servicii de la furnizori terți (de obicei furnizori independenți) și revând aceste servicii pe piețele cu amănuntul sub marca comercială proprie, segmentele furnizate de aceștia fiind de regulă, linii închiriate circuite totale.

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației
2.2 Piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale

Datele prezentate în acest compartiment reflectă situația anilor 2015 – 2016 obținute din Chestionarul de date statistice privind segmentele terminale de linii închiriate, completate și prezentate de către furnizorii de servicii și/sau rețele de comunicații electronice.

Indicatorii de bază care descriu cererea de pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale sunt: numărul de circuite furnizate de linii închiriate segmente terminale și venitul obținut din furnizarea acestor servicii. Informația detaliată pe furnizori, în dependență de numărul de circuite furnizate și venitul obținut este prezentată în tabelele 1 și 2.

Tabelul 1. Cotele de piață a furnizorilor în funcție de numărul de circuite furnizate pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale

FURNIZOR	2015	2016
Moldtelecom	45.10%	42.38%
Arax Impex	20.51%	21.82%
Orange Moldova	33.29%	34.62%
Uniflux Line	1.10%	1.18%

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

Conform datelor pentru anul 2016, S.A., „Moldtelecom” a furnizat cele mai multe circuite de linii închiriate segmente-terminale, înregistrând o pondere de 42,38%, urmat de SA, „Orange Moldova” și SRL, „Arax Impex”.

În Tabelul 2 sunt prezentate cotele furnizorilor în dependență de venitul obținut din furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale.

Tabelul 2. Cotele de piață a furnizorilor în funcție de venitul obținut din furnizarea pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale

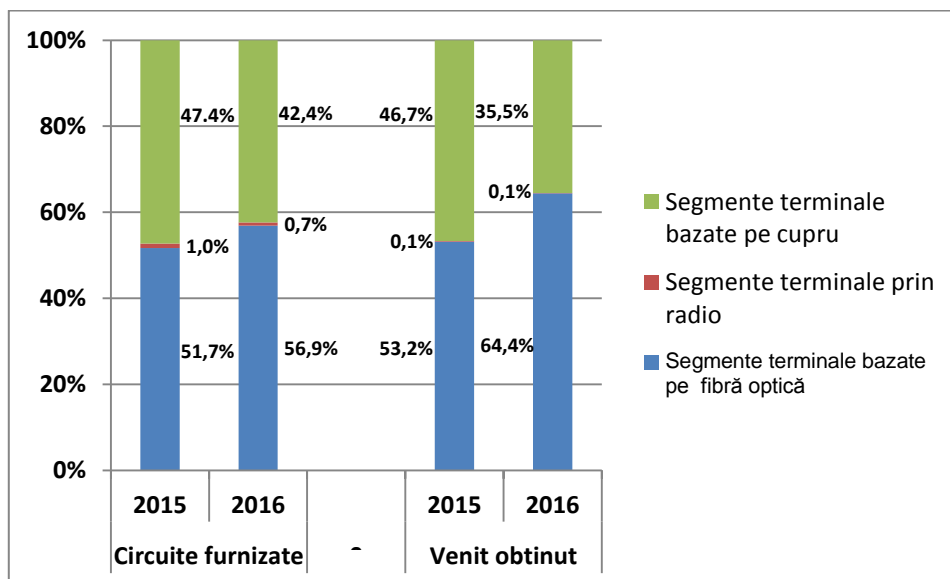
FURNIZOR	2015	2016
Moldtelecom	42.40%	31.02%
Arax Impex	35.11%	46.10%
Orange Moldova	1.57%	1.62%
Uniflux Line	20.92%	21.26%

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

Conform datelor prezentate de furnizori (tabelul 2) în anul 2016 SRL, „Arax Impex” a înregistrat cea mai mare cotă în funcție de venitul înregistrat din furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale - 46,1%, fiind urmat de SA „Moldtelecom” cu 31% și SRL, „Uniflux Line” cu 21,3%.

Pentru furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale, furnizorii, în proporție de 99,3%, utilizează infrastructura bazată pe fibră optică și cupru. Diagrama 1 prezintă informația cu privire la ponderea circuitelor furnizate și venitul obținut

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației
din furnizarea serviciilor cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale în dependență de tipul infrastructurii utilizate.

Diagrama 1. Ponderea circuitelor furnizate și a venitului obținut din furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale în dependență de tipul infrastructurii utilizate

Fibra optică - cea mai mare pondere pe piața furnizării cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale o constituie circuitele furnizate prin infrastructura de fibră optică, 56,9 % în anul 2016, cu 5,2 p.p. în creștere față de anul 2015. În anul 2016 majoritatea circuitelor cu amănuntul de segmente-terminale (98,8%) furnizate prin infrastructura de fibră optică au fost furnizate utilizând tehnologia Ethernet cu capacități de până la 1 Gbps.

Cupru - circuite de linii închiriate segmente terminale furnizate prin infrastructura de cupru au constituit 42,4% în anul 2016, în scădere cu 5 p.p. față de anul 2015. Utilizatorii finali ai acestor servicii au solicitat circuite de linii închiriate segmente-terminale analogice SHDSL (8,1%) și linii locale dedicate de cupru (91,9%) cu capacități de transmisie a datelor de până la 2 Mbps.

În tabelul ce urmează este prezentată informația privind detalierea indicatorilor din tabelele 1 și 2 în dependență de tehnologia utilizată pentru furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale pe piața cu amănuntul.

Tabelul 3. Furnizarea pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale în dependență de tehnologia utilizată

INDICATOR	Circuite furnizate		Venit obținut	
	2015	2016	2015	2016
Segmente terminale bazate pe fibră optică	51.7%	56.9%	53.2%	64.4%
- segmente terminale SDH	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
- segmente terminale Ethernet	51.0%	56.1%	46.3%	53.5%
- segmente terminale bazate pe fibră sură	0.6%	0.8%	6.9%	10.9%

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Segmente terminale prin radio	1.0%	0.7%	0.1%	0.1%
- segmente terminale Ethernet	1.0%	0.7%	0.1%	0.1%
- segmente terminale SDH	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Segmente terminale bazate pe cupru	47.3%	42.4%	46.7%	35.5%
- segmente terminale SHDSL	7.7%	3.4%	15.8%	8.2%
- linii dedicate locale de cupru	39.6%	39.0%	45.9%	42.6%

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

Reieșind din cele expuse în prezentul compartiment, ANRCETI va defini piața produsului cu amănuntul pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale.

2.3 Piața produsului cu amănuntul

În compartimentele de mai jos, ANRCETI prezintă unele dintre principalele aspecte structurale și caracteristici comportamentale asociate cu furnizarea cu amănuntul a segmentelor terminale de linii închiriate.

2.3.1 Produsul focal cu amănuntul

ANRCETI începe prin identificarea produsului cel mai îngust (produsul focal) la nivelul pieței cu amănuntul, și va analiza dacă produsul focal va fi extins pentru a include și alte servicii, ținând cont de substituibilitatea cererii și a ofertei la nivelul pieței cu amănuntul prin utilizarea testul monopolistului ipotetic.

Produsul focal pentru piața serviciilor cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale reprezintă serviciile de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

După cum a fost menționat, în anul 2016 furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale prin intermediul rețelelor bazate pe infrastructura de fibră optică și cupru au constituit 99,3% (56,9% - fibră optică și 42,4% - cupru) din totalul numărului de circuite de linii închiriate segmente-terminale furnizate. Analiza datelor pentru anii 2015-2016 indică asupra majorării numărului de conexiuni pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale prin intermediul infrastructurii de fibră optică.

Tendința de creștere continuă a cererii pentru servicii furnizate prin tehnologiile bazate pe fibră optică (în special Ethernet) este previzibil să se mențină și în viitor odată cu dezvoltarea și extinderea de către furnizori a rețelelor de fibră optică. Cel puțin în viitorul previzibil, circuitele analogice de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin infrastructura de cupru încă vor avea o pondere semnificativă din cauza costurilor ridicate de construire a rețelelor de fibră optică, indisponibilității în anumite zone (mai ales în zonele rurale) și atractivității reduse din partea furnizorilor de a investi în astfel de rețele în respectivele zone.

În continuare ANRCETI va examina dacă există și alte produse care pot substitui eficient produsul focal. În cazul identificării unor astfel de produse, aceasta ar indica asupra faptului că ele fac parte din aceeași piață de produse cu produsul focal.

2.3.2 Lista substituenților produsului focal cu amănuntul

Produsele candidat substituenți pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul infrastructurii bazate pe cupru și fibră optică identificate de ANRCETI sunt următoarele:

- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și serviciile în bandă largă;
- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată (Dark Fiber);
- Analiza oportunității includerii în piața relevantă a serviciilor de linii închiriate segmente terminale bazate pe infrastructura de cablu coaxial;
- Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie furnizată.

În continuare va fi analizată măsura în care fiecare dintre aceste produse substituent posibile pot constrânge activitățile unui monopolist ipotetic care furnizează serviciile cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

După cum este menționat în compartimentele anterioare, serviciile de linii închiriate segmente terminale sunt furnizate pe piața cu amănuntul, de regulă, către utilizatorii finali persoane juridice. Astfel, Testul Monopolistului Ipotetic va fi efectuat ținându-se cont de utilizatorul țintă al serviciilor de linii închiriate segmente terminale.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și serviciile în bandă largă

Serviciile în bandă largă sunt utilizate de către utilizatorii finali persoane juridice pentru a avea acces la Internet, email, cloud storage și alte servicii de date. Serviciile în bandă largă sunt, în general, asimetrice (adică viteza de upload este deseori mai mică decât viteza de download) și partajate (capacitățile trunchiului de acces sau ale canalului de transmisie a datelor fiind partajate între mai mulți utilizatori finali), pe când, una din caracteristicile esențiale ale serviciilor de linii închiriate segmente terminale este faptul că acestea susțin de regulă viteze simetrice de download și upload (fiind furnizate capacitățile unui canal de transfer a datelor în întregime unui singur utilizator final la un punct terminal al circuitului de linie închiriată).

De asemenea, există și o serie de alte caracteristici ale serviciilor de linii închiriate segmente terminale cum ar fi latența și variația întârzierii de transfer a datelor, nivelul de securitate, acordurile privind nivelul calității serviciului (SLA), suportul pentru acțiunile de sincronizare și altele. În cazul în care aceste caracteristici sunt solicitate de către potențialii utilizatori finali, este puțin probabil ca serviciile în bandă largă să reprezinte un substituent viabil serviciilor de linii închiriate segmente terminale.

ANRCETI menționează că pentru unele servicii de acces în bandă largă furnizate utilizatorilor finali, vitezele de transfer al datelor ar putea fi comparabile cu cele furnizate prin serviciile de linii închiriate segmente terminale, în special cu cele furnizate prin infrastructura

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

de cupru, însă lipsa garanției capacității constante de transfer a datelor și standardele reduse în acordurile privind nivelul calității serviciului, pot avea un rol definitiv pentru a-l determina pe utilizatorul final de a alege serviciile de linii închiriate segmente terminale.

Astfel cum a fost menționat în compartimentele anterioare, Recomandarea 2014/710/UE a definit piețele relevante în care sunt prezente servicii cu ridicata de acces la un punct fix, divizându-le convențional în piețe cu servicii de acces de larg consum (Mass Market) și piețe cu servicii de acces de înaltă calitate (High Quality Acces Markets). Iar în nota explicativă la recomandarea dată este menționat despre necesitatea divizării acestor piețe de furnizare a accesului la puncte fixe, ținându-se cont de specificul utilizării, utilizatorul țintă și caracteristicile tehnice ale serviciilor.

Prin substituent pe măsură, ANRCETI înțelege un substituent care să producă suficientă presiune competitivă asupra produsului focal, astfel încât o creștere mică dar suficientă și netranzitorie a prețului la produsul focal să genereze o substituție a produsului focal prin produsul candidat suficient de mare pentru ca creșterea prețului să nu asigure creștere de profit furnizorului ipotetic monopolist.

Serviciile în bandă largă nu oferă posibilități suficiente de substituție pentru serviciile de linii închiriate segmente-terminale. Raționamentul ANRCETI derivă din diferențele caracteristicilor tehnice ale acestor servicii, a utilizatorilor țintă și a parametrilor de calitate în furnizarea serviciilor.

Concluzia ANRCETI este că serviciile în bandă largă nu pot fi incluse în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată (Dark Fiber)

Fibra optică neechipată constituie un element pasiv al rețelelor publice de comunicații electronice, care permite transportul semnalelor între două puncte ale rețelei, dacă este echipată cu elementele active corespunzătoare. La nivelul pieței cu amănuntul, achiziționarea fibrei optice neechipată presupune închirierea de cabluri cu fibră optică (sau perechi de fibre optice într-un cablu) deținute de un furnizor de rețea. Pentru a beneficia de conexiunea prin fibra optică neechipată, utilizatorul final trebuie să asigure existența și cuplarea elementelor active ale rețelei precum: comutatoare, multiplexoare etc., necesare pentru asigurarea transmisiunii de date prin cablul de fibră optică. Pe de altă parte, serviciile de linii închiriate segmente terminale presupune furnizarea unui produs "activ", deoarece sunt furnizate utilizatorilor finali cu elementele active și pasive ale rețelei.

Menționăm, că utilizarea de către un utilizator final a conexiunii prin fibra optică neechipată, presupune pentru acesta costuri suplimentare de administrare a rețelei fizice legate de instalarea echipamentelor active, mentenanța și monitorizarea acestora, gestionarea calității de transmisie a datelor și altele.

Astfel, utilizatorii finali vor suporta costuri suplimentare substanțiale, precum și vor avea nevoie de abilități operaționale avansate pentru gestionarea propriei rețele bazate pe fibra optică neechipată achiziționată de la furnizorii de rețele de comunicații electronice.

Menționăm, că utilizatori finali ai serviciilor de acces realizate prin intermediul fibrei optice neechipate, de regulă sunt persoane juridice mari (spre exemplu furnizorii serviciilor de stocare în cloud), care au capacitățile necesare administrării unei conexiuni de transfer a datelor

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației și pentru care lățimea de bandă a canalului de transmisie a datelor este un element esențial al activității acestora.

În Republica Moldova, conform datelor raportate de furnizori, doar 0,8% din totalul circuitelor segmente terminale de linii închiriate au fost furnizate utilizatorilor finali prin intermediul fibrei optice neechipate. Aceste date, confirmând segmentul foarte îngust al utilizatorilor serviciului dat și a substituibilității reduse cu produsul focal identificat în prezenta analiză.

Concluzie: Accesul la fibra optică neechipată nu constituie un substituent viabil pentru segmentele terminale de linii închiriate și, prin urmare, nu face parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Analiza oportunității includerii în piața relevantă a serviciilor de linii închiriate segmente terminale bazate pe infrastructura de cablu coaxial

Pentru ca furnizorii de cablu să ofere servicii de linii închiriate segmente terminale ar trebui să aloce unui singur utilizator o capacitate de acces care în prezent este comună unui număr mare de utilizatori finali. O astfel de decizie ar necesita investiții în echipamente suplimentare pentru a partaja lățimea de bandă. În perioada colectării de către ANRCETI a datelor statistice necesare elaborării prezentei analize de piață, nici un furnizor de servicii prin cablu coaxial nu a confirmat furnizarea de linii închiriate segmente terminale.

Din perspectiva furnizorilor de rețele bazate pe cablu coaxial, investițiile necesare, precum și reducerea capacității de furnizare a serviciilor cu amănuntul, condiționată de furnizarea de servicii de linii închiriate segmente terminale prin rețele de cablu sunt prea semnificative pentru ca furnizorii de cablu să intre pe piață în cazul unei majorări mici dar semnificative și non-tranzitorii a prețului pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale.

Concluzie: Furnizarea serviciilor de acces, la nivelul pieței cu amănuntul, prin rețelele de cablu coaxial nu constituie un substituent suficient pentru segmentele terminale de linii închiriate și, prin urmare, nu face parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Necesitatea defînirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie furnizată

Serviciul de linii închiriate segmente terminale constituie, așa cum a fost precizat anterior, o conexiune dedicată care oferă o capacitate de transmisie simetrică, transparentă și permanentă, care nu prevede comutarea comunicațiilor pe acest segment. Serviciul pe care îl achiziționează un utilizator final de servicii de linii închiriate segmente terminale este posibilitatea de a transmite date cu respectarea anumitor parametri de calitate (capacitate, disponibilitate, calitate etc.).

Utilizatorii finali ai serviciilor de linii închiriate segmente terminale își selectează opțiunile de conectare în dependență de varietatea de aplicații TIC corespunzătoare propriilor necesități, cum ar fi accesul la Internet, rețele private de voce și date, servicii bazate pe cloud, backup și recuperare în caz de dezastru, aplicații de monitorizare la distanță și telemetrie ș.a.

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Cu toate că în multe cazuri utilizatorilor finali de linii închiriate segmente terminale le poate fi pot fi suficiente viteze de transmisie de până la 2 Mbps (spre exemplu pentru conexiuni m2m, telemetrie, conectare de terminale bancare și de plăți, aplicații ce nu implică transfer de conținut voluminos, astfel ca video, nu implică salturi masive de consum de bandă, etc.), cerințele utilizatorilor cu privire la transferul de capacități dedicate sunt în continuă creștere, fiind necesare segmente terminale bazat pe infrastructura de fibră optică cu capacități de transmisie mai mari. Ținând cont de cele menționate ANRCETI consideră că serviciile de linii închiriate segmente terminale cu capacitățile de transmisie de până la 2 Mbps și de peste 2 Mbps sunt mai degrabă servicii destinate utilizatorilor finali cu necesități diferite de pe aceeași piață decât piețe distincte.

De asemenea, din moment ce conexiunea își păstrează nivelul de calitate la care se furnizează serviciul de linii închiriate segmente terminale, și anume capacitate de transmisie dedicată a datelor, viteze simetrice de transmisie a datelor, nivelul calității serviciului (SLA), calitatea gestionării conexiunii, suportul tehnic acordat și altele, ANRCETI consideră irelevantă divizarea pieței produsului în dependență de tehnologiile, legăturile și capacitățile de transmisie utilizate.

Concluzie: Piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale include toate tipurile de legături de transmisie (linii dedicate de cupru, fibră optică, radio etc.) precum și toate tipurile de tehnologii, interfețe și protocoale utilizate (Ethernet, ATM, STM, WDM, MPLS etc.), indiferent de capacitatea de transmisie furnizată (lățimea de bandă).

2.3.3 Sumarul analizei pieței produsului cu amănuntul

ANRCETI a identificat că produsul focal pe piața serviciilor de linii închiriate segmente terminale este serviciul de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic indică asupra faptului, că definiția inițială a produsului focal urmează a fi extinsă. Astfel, ANRCETI concluzionează că piața produsului cu amănuntul este următoarea:

Piața furnizării cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale. Această piață presupune furnizarea liniilor închiriate segmente terminale indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitatea de transmisie furnizată.

3. Analiza pieței cu ridicata

ANRCETI a prezentat în capitolul 2 al prezentei analize de piață raționamentele sale în ceea ce privește piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale, având în vedere prevederile Recomandării 2014/710/UE. Pentru a efectua analiza la nivelul pieței cu amănuntul, ANRCETI a utilizat datele prezentate de furnizorii serviciilor și rețelelor de comunicații electronice din Chestionarul de date statistice privind segmentele-terminale de linii închiriate (pentru anii 2015 și 2016).

Produsul focal inițial identificat pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale a fost determinat ca serviciile de linii închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și fibră optică. În urma aplicării Testului Monopolistului Ipotetic a fost determinat că liniile închiriate segmente terminale sunt relevante în piața analizată, indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie.

Concluziile făcute în legătură cu analiza pieței cu amănuntul de linii închiriate vor fi utilizate în exercițiul de analiză a pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

3.1 Identificarea pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe

În compartimentele ce urmează, ANRCETI desfășoară o analiză care stabilește:

- limitele pieței produsului și pieței geografice ale pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, utilizând raționamentele Testului Monopolistului Ipotetic;
- situația concurențială și evoluția viitoare a acestei piețe în scopul de a desemna, după caz, furnizorul sau furnizorii cu putere semnificativă;
- identificarea obligațiilor ce urmează a fi impuse furnizorului determinat cu putere semnificativă pe piața dată.

Conform p.5 al Regulamentului nr.55/2008, pentru a desfășura procesul de identificare a piețelor, ANRCETI va ține cont de cele mai bune practici europene.

Regulamentul nr.55/2008 descrie un proces din două etape:

1. În prima etapă, trebuie să fie stabilite limitele pieței, din punct de vedere a produsului și din punct de vedere geografic, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic. Principiile de aplicare a Testului Monopolistului Ipotetic sunt descrise în capitolul 2 al prezentei analize de piață.

2. În etapa a doua, trebuie să fie confirmată susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă prin aplicarea testului celor trei criterii (p.20 și p.44 ale Regulamentului nr. 55/2008).

Testul celor trei criterii

Acest test se referă la cele trei criterii care se aplică înainte de a supune piața unei reglementări preventive. Aceste criterii conform Regulamentului nr. 55/2008 sunt:

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

- 1) Prezența unor bariere înalte la intrare pe piață;
- 2) Dinamica pieței;
- 3) Insuficiența aplicării prevederilor legislației concurenței.

Comisia Europeană sintetizează și explică aceste criterii, după cum urmează⁴:

Primul criteriu este prezența unor bariere înalte la intrarea pe piață. Dat fiind caracterul dinamic al piețelor de comunicații electronice trebuie, de asemenea, să se ia în considerație și posibilitățile pieței de a tinde spre un rezultat competitiv, în pofida barierelor înalte la intrare.

Cel de-al doilea criteriu constă în faptul că o piață are și așa caracteristici de a nu tinde în timp spre o concurență efectivă. Acest criteriu este unul dinamic și ia în considerație un număr de aspecte structurale și de comportament care la examinarea tuturor factorilor, indică dacă piața are sau nu caracteristici de natură să justifice impunerea obligațiilor de reglementare, conform Directivelor Europene.

Al treilea criteriu prevede insuficiența aplicării legii concurenței de a preveni de sine stătător eșecul pieței (fără reglementarea preventivă), luând în considerație caracteristicile specifice ale sectorului comunicațiilor electronice.

Astfel, dacă ANRCETI ajunge la concluzia că pentru intrarea și ieșirea de pe piața relevantă a produsului există bariere semnificative, nu există semne că piața dată ar fi suficient de competitivă și nici semne ale unor tendințe spre o concurență efectivă în orizont scurt și mediu de timp, precum și ajunge la concluzia că aplicarea doar a instrumentelor legislației generale a concurenței este insuficientă pentru rezolvarea eșecului concurenței, atunci piața dată este susceptibilă reglementării preventive. În asemenea caz, ANRCETI identifică prin decizia Consiliului de Administrație piața dată drept relevantă reglementării preventive (reglementării ex-ante).

În acest compartiment ANRCETI prezintă raționamentele sale în ceea ce privește analiza pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Menționăm că piața dată este cuprinsă în Recomandarea 2014/710/UE (Piața 4), iar anterior se regăsea în Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE⁵ din 17 decembrie 2007 (Piața 6 - furnizarea cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată). Motivul redenumirii pieței date în recomandările Comisiei Europene sunt expuse în capitolul 2 al prezentei analize de piață.

Astfel ANRCETI va testa dacă piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este relevantă reglementării preventive în circumstanțe naționale.

Pentru a lua decizia dacă piața dată este sau nu susceptibilă reglementării preventive, ANRCETI, conform prevederilor Regulamentului nr. 55/2008, va desfășura un proces în două etape: a) va identifica piața relevantă a produsului și piața relevantă geografică; și b) va testa susceptibilitatea pieței date la reglementarea preventivă.

---

⁴EC (2007) 5406, Commission recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, page 8.

⁵ Recomandarea Comisiei Europene din 17 decembrie 2007 privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice (2007/879/EC)

3.2 Definirea pieței

Serviciul de acces de înaltă calitate furnizat prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate este serviciul de comunicații electronice destinat publicului prin intermediul căruia se oferă o capacitate de transmisie simetrică și permanentă între două sau mai multe puncte ale rețelei.

Principalele caracteristici funcționale ale serviciilor de linii închiriate sunt următoarele:

- asigură conectivitatea punct-la-punct între punctele terminale ale unei rețele (utilizatorul final nu controlează comutarea sau rutarea). Serviciile de linii închiriate includ serviciile care furnizează capacitate între două puncte ale rețelei – așa cum sunt serviciile de linii închiriate obișnuite/tradiționale și alte conexiuni virtuale permanente.

- capacitate de transmisie dedicată. Liniile închiriate asigură o capacitate de transmisie dedicată, adică această capacitate poate fi folosită în mod individual de fiecare utilizator final, fiind disponibilă în întregime, la cerere, pentru uzul exclusiv al acestuia.

Piață analizată în acest document este piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, furnizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate.

Segmentele terminale de linii închiriate cuprind circuitul total delimitat de un punct terminal și un punct de interconectare pentru linii închiriate situat la nivelul buclei locale, al rețelei de transport locale sau al rețelei de transport naționale și prin intermediul căruia se oferă o capacitate de transmisie simetrică și permanentă. În mod normal acesta presupune asigurarea unei legături dintre două puncte, situate între punctul terminal al rețelei deservită de nodul de transmisiuni aferent comutatorului local dintr-o rețea PSTN/ISDN sau de nodul de transmisiuni echivalent dintr-o rețea publică de comunicații electronice și un punct de interconectare situat la nivelul rețelei de transmisiuni naționale sau locale, între care este necesar un flux permanent de date. Figura 2 din capitolul 2 al prezentei analize descrie schematic acest serviciu.

Furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate pe piața cu ridicata presupune punerea la dispoziția unui furnizor-solicitant a unor segmente terminale sau segmente totale de linii închiriate, prin care să fie posibilă realizarea unei capacități de transmisie simetrică, dedicată, permanentă și necomutată între două sau mai multe puncte terminale (linii închiriate - segmente totale), inclusiv, dacă este cazul, să asocieze serviciul de linii închiriate-segmente terminale cu segmente de capacități-trunchi între punctele de interconectare ale segmentelor terminale de linii închiriate.

Un astfel de serviciu permite noilor intrați să adauge valoare și să ofere serviciile lor de acces de înaltă calitate propriilor utilizatori finali. Astfel, furnizarea cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate servește ca suport pentru furnizarea de servicii de linii închiriate segmente terminale cu amănuntul (utilizate pentru furnizarea de servicii de telefonie la puncte fixe, la puncte mobile, acces la Internet sau servicii de retransmisie a programelor audiovizuale pe piețele cu amănuntul). Relația dintre furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate pe piețele cu amănuntul și cu ridicata este descrisă în capitolul 1 al prezentei analize de piață.

Serviciile de acces de înaltă calitate furnizate la nivelul pieței cu ridicata pot fi utilizate și de către un furnizor care dorește să își extindă rețeaua, îndeosebi rețeaua de transport, fără a fi nevoie să-și autofurnizeze un serviciu corespunzător de capacități.

Piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, urmează să fie definită în primul rând din punct de vedere a produsului, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic (TMI), și apoi din punct de vedere geografic.

3.3 Piața relevantă a produsului

3.3.1 Produsul focal

Produsul focal este produsul cel mai îngust definit care se află în mod evident pe piața definită. Acesta este folosit ca resursă cheie pentru TMI astfel încât să determine limitele pieței. Ținând cont că produsul focal pentru piața serviciilor cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale reprezintă serviciile de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică, ANRCETI consideră că produsul focal pentru piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este - furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

Menționăm că segmentelor terminale cu ridicata de linii închiriate din Republica Moldova sunt furnizate prin rețele de cupru în proporție de 76,6% și rețele de fibră optică în proporție de 23,4%. Piața menționată cuprinde linii închiriate furnizate pe toate tehnologiile și legăturile de transmisie disponibile.

3.3.2 Lista substituenților produsului focal

ANRCETI a identificat următoarele produse candidat substituenți pentru serviciul de linii închiriate segmente terminale utilizate pentru furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe:

- Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de capacitatea de transmisie a liniilor închiriate;
- Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate pentru a furniza linii închiriate;
- Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare a unor segmente de trunchi de linii închiriate;
- Servicii de acces local la puncte fixe (accesul la bucla și sub-bucla locală);
- Servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (servicii de tip bitstream);
- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată;
- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și rețelele de cablu coaxial;

În capitolele de mai jos este analizată măsura în care fiecare dintre aceste produse substituenți posibili pot constrânge activitățile unui monopolist ipotetic care asigură servicii cu ridicata de acces de înaltă calitate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate.

Substituibilitatea ofertei cu ridicata are loc în cazul în care un potențial furnizor de produs substituent este atras pe piață ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Se poate presupune că acest lucru se va întâmpla doar în cazul în care furnizorul a fost în stare să presupune că acest lucru se va întâmpla doar în cazul în care furnizorul a fost în stare să transfere resursele sale pentru furnizarea produsului focal într-o perioadă de cel mult un an, fără investiții semnificative. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

ANRCETI a analizat următoarele posibilități pentru un furnizor potențial de a furniza servicii substituente în cazul unui SSNIP la produsul focal:

Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de capacitatea de transmisie a liniilor închiriate

Pentru ca serviciile de furnizare cu ridicata a accesului de înaltă calitate, realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate de diferite capacități de transmisie să fie substituibile din punct de vedere al ofertei ar însemna că furnizorii de servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacitate mare ar putea trece la furnizarea de servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacitate mai mică (și vice-versa) nemijlocit, cu costuri reduse, pe o scară suficientă și în cazul în care este rezonabil probabil ca înlocuirea ar avea loc, în practică, ca răspuns la schimbările mici de preț.

Un furnizor de servicii de segmente terminale de linii închiriate cu o capacitate de transmisie mare (mai mare de 2Mbit/s) poate furniza serviciul de linii închiriate cu capacitate de transmisie mai mică fără investiții suplimentare. Astfel, în cazul unei majorări mici dar semnificative a tarifelor pentru serviciile de segmente terminale de liniile închiriate cu capacitate de transmisie mică (mai puțin de 2Mbit/s), un furnizor care oferă doar servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacitate de transmisie mare poate, fără investiții semnificative din partea sa să intre pe această piață.

Totodată ANRCETI a luat în considerație situația în care un furnizor care oferă doar servicii de segmente terminale de linii închiriate cu capacitate de transmisie mică ar implica costuri semnificative în procesul de trecere la furnizarea unor segmentele terminale de capacități superioare. În opinia ANRCETI, costul de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate depinde puțin de capacitatea de transmisie furnizată. De fapt, punctul de plecare pentru o astfel de separare, în realitate, este asociat cu infrastructura de bază și nu cu capacitatea de transmisie a liniilor închiriate. Acest lucru sugerează faptul că un furnizor care a fost în măsură să furnizeze segmente terminale de o anumită capacitate ar fi în măsură să furnizeze segmente terminale de altă capacitate într-un termen destul de scurt, de exemplu, prin înlocuirea liniilor de cupru cu fibră optică, utilizând aceeași infrastructură de canalizație sau piloni. De asemenea, din perspectiva reglementării, definirea unei piețe unice sau separarea pe mai multe piețe, în funcție de capacitatea de transmisie ar avea același impact, deoarece situația concurențială este similară și rezultă în impunerea de același tip de obligații de reglementare.

Unica constrângere care ar putea fi remarcată este cea impusă de infrastructura de bază. În cazul în care segmentele terminale de linii închiriate sunt furnizate prin linii dedicate de cupru, vor exista restricții cu privire la capacitățile de transmisie care pot fi oferite. Cu toate acestea,

este posibil ca în perioada de timp supusă analizei să fie disponibile capacități de transmisie mai mari.

Prin urmare, ANRCETI consideră că un furnizor care oferă servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacități de transmisie mici (până la 2 Mbps) va fi în măsură să furnizeze segmente terminale de linii închiriate de capacități de transmisie mari (mai mari de 2 Mbps) și invers, ca răspuns la o creștere mică dar semnificativă a prețului și, prin urmare, nu ar trebui să existe nici o diferențiere între serviciile de segmente terminale de linii închiriate în dependență de capacitatea de transmisie.

Concluzie: ANRCETI consideră că din perspectiva ofertei cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate de diferite capacități de transmisie se află în aceeași piață relevantă a produsului.

Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare a unor segmente de trunchi de linii închiriate

Așa cum se arată în Nota explicativă la Recomandarea 2014/710/UE, la nivel cu ridicata, este posibil să se facă o distincție între furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate și furnizarea unor segmente trunchi de linii închiriate. Delimitarea segmentelor de rețea corespunzătoare acestor servicii diferă de la o țară la alta ca urmare a existenței unor topologii de rețea diferite. De asemenea, diferențe pot exista și de la un furnizor la altul, în funcție de topologiile diferite de rețea utilizate.

Necesitatea definirii separat a serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și a serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente trunchi de linii închiriate rezultă în principal din condițiile concurențiale diferite în ceea ce privește furnizarea acestora. Condițiile economice de furnizare a unor servicii de capacitate de rețea la nivelul rețelei de transport sunt diferite de furnizarea de servicii de capacități dedicate la nivelul rețelei de acces. Investițiile în rețeaua de transport sunt realizate pentru deservirea zonelor cu trafic dens și concentrat, în timp ce rețeaua de acces realizează conectarea, colectarea și concentrarea utilizatorilor finali. Astfel, rețeaua de acces implică de obicei transferul unor volume de trafic mai mici, la un nivel dezagregat, într-o arie mai extinsă. De asemenea, rețeaua de transport poate fi concepută pentru transferarea de trafic de diferită natură, în timp ce în rețeaua de acces diferența de natura comunicațiilor poate să existe, cu toate că convergența comunicațiilor duce la unificarea chiar și rețelelor de acces. Pe de altă parte, la nivelul rețelei de transport, economiile de scară și de densitate pot fi realizate în general mai ușor sau la nivele mai reduse de investiții decât la nivelul rețelei de acces, datorită procesului de agregare sau concentrare a traficului. Astfel, capacitatea și lungimea liniilor închiriate sunt criteriile cele mai relevante (cu toate că nu definitive, odată ce și în segmentul de acces pot fi realizate capacități mari de transport bazate pe fibre optice) pentru o delimitare clară între serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente trunchi de linii închiriate.

Astfel, în ceea ce privește substituibilitatea ofertei cu ridicata, un furnizor de servicii de segmente trunchi de linii închiriate va trebui să facă investiții importante pentru a putea furniza servicii de segmente terminale de linii închiriate. Aceasta se explică prin faptul că furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate implică construcția unei rețele de acces până la

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

utilizator (adică până la locațiile solicitate de furnizorul ce achiziționează capacitățile). De asemenea, un furnizor care prestează exclusiv servicii de segmente terminale de linii închiriate și dorește să intre pe piața serviciilor de segmente trunchi de linii închiriate se va confrunta cu constrângeri determinate de investițiile semnificative ce trebuie realizate și timpul îndelungat necesar pentru furnizarea acestor servicii, ca urmare a faptului că este necesară dezvoltarea unei infrastructuri de capacitate mare, conectată la diferite locații dintr-un număr semnificativ de localități, pentru a putea concura cu furnizorii deja existenți pe piață. Segmentele terminale pot necesita și un volum înalt de investiții în infrastructura asociată rețelei de acces, ceea ce îngreunează substituibilitatea serviciilor date.

Menționăm că anterior, piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată a fost supusă exercițiilor de analiză de piață și a fost identificată în trei iterații ca fiind susceptibilă reglementării preventive. Respectiv, a fost desemnat furnizorul cu putere semnificativă pe această piață și au fost impuse obligații speciale preventive pentru a remedia problemele concurențiale. În anul 2017, în urma efectuării analizei pieței date în iterația 4, ANRCETI concluzionat că această piață nu mai poate fi supusă reglementării preventive din motivul eșecului Testului celor trei criterii. Astfel, prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 35 din 24.08.2017 de pe piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată au fost retrase măsurile de reglementare preventivă.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare a unor segmente trunchi de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Servicii de acces local la puncte fixe (acces la bucla și sub-bucla locală)

Un furnizor de segmente terminale de linii închiriate care dispune de o rețea proprie de fibră optică și care ar dori să furnizeze cu ridicata servicii de acces local la puncte fixe ar trebui să investească într-o rețea de acces foarte capilară. Intrarea pe piața cu ridicata de servicii de acces local la puncte fixe, precum și furnizarea unui serviciu competitiv, fiind limitate de mărimea semnificativă a investițiilor necesare, costurile mari irecuperabile precum și timpul îndelungat de punere în funcțiune a unui asemenea serviciu.

Menționăm că S.A. "Moldtelecom" este obligat să furnizeze servicii cu ridicata de acces local la puncte fixe (Obligațiile impuse de ANRCETI pe piața 4). De fapt, S.A. "Moldtelecom" este unicul furnizor cu o rețea atât de răspândită, iar un alt furnizor nu ar putea intra pe piață asigurând o acoperire geografică a rețelei comparabilă cu cea a S.A. "Moldtelecom". Prin urmare, există o posibilitate minimă de substituibilitate între serviciile de acces local la puncte fixe și segmentele terminale de linii închiriate.

Pe baza acestor constatări, ANRCETI concluzionează că, din punctul de vedere al ofertei, serviciile de acces local la puncte fixe nu sunt substituibile serviciilor de segmente terminale de linii închiriate. Astfel, serviciile de acces local la puncte fixe nu pot fi incluse în piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe realizate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate.

Concluzie: Serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de acces cu ridicata la bucla locală nu pot fi considerate ca determinând aceeași piață relevantă a produsului în orizontul de timp al analizei.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată

Fibra optică neechipată constituie un element pasiv al rețelelor publice de comunicații electronice, care permite transportul semnalelor între două puncte ale rețelei, dacă este echipată cu elementele active corespunzătoare, puse la dispoziție de furnizorul rețelei sau de un terț. Fibra optică neechipată, la fel ca perechile de linii dedicate de cupru, poate constitui suportul fizic pentru furnizarea de servicii de linii închiriate segmente terminale, însă poate asigura capacități mai înalte de transmisiuni. După cum a fost menționat anterior, conexiunile ce pot asigura capacități mai înalte de transmisiuni sunt un substituent eficient pentru conexiunile de până la 2 Mbps, chiar dacă substituibilitatea inversă este limitată.

Pentru ca fibra optică neechipată să fie un substituent pentru produsul focal, este necesar ca cablurile optice să fie amplasate în rețeaua de acces astfel, încât acestea să conecteze locațiile terminale de rețea cu punctele de interconectare cu linii închiriate sau cu rețeaua de transport a furnizorului. Având în vedere că rețelele de acces optice au încă o răspândire geografică modestă, iar dezvoltarea lor necesită investiții substanțiale și timp, acestea nu reprezintă un substituent suficient în cazul unui SSNIP din partea furnizorului ipotetic monopolist al produsului focal.

Concluzie: Serviciile de acces la fibra optică neechipată și serviciile de segmente terminale de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului din punctul de vedere al substituibilității cererii și ofertei, pentru orizontul de timp al analizei.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și rețelele de cablu coaxial

Pentru ca furnizorii de cablu să ofere servicii de segmente terminale de linii închiriate ar trebui să convină să aloce unui singur utilizator o capacitate de acces care în prezent este comună unui număr mare de utilizatori finali. O astfel de decizie ar necesita investiții în echipamente suplimentare pentru a partaja lățimea de bandă. Furnizorii de cablu nu oferă, prin urmare, servicii de linii închiriate prin rețelele de cablu coaxial.

Investițiile necesare, precum și reducerea capacității de furnizare a serviciilor cu amănuntul, condiționată de furnizarea de servicii de segmente terminale de linii închiriate prin rețele de cablu sunt prea semnificative pentru ca furnizorii de cablu să intre pe piață în cazul unei majorări mici dar semnificative și non-tranzitorii a prețului pentru serviciile de segmente terminale de linii închiriate.

Concluzie: Rețelele de cablu nu constituie un substituent suficient pentru segmentele terminale de linii închiriate și, prin urmare, nu face parte din aceeași piață relevantă a produsului.
--

3.3.2.2 Substituibilitatea cererii cu ridicata

Substituibilitatea cererii cu ridicata are loc când cumpărătorul cu ridicata a serviciului de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate este determinat să folosească

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației produse alternative ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

Necesitatea defnirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de capacitatea de transmisie a liniilor închiriate

Este de remarcat că în prezent capacitățile de transmisie a serviciilor de segmente terminale de linii închiriate pot varia de la 64 kbps până la 2 Mbps prin utilizarea de conexiuni bazate pe cupru și mai mult de până la viteze de 140 Mbps și mai mult bazat pe linii optice prin STM sau Ethernet. Pe de o parte, având în vedere aceste valori foarte variate, este puțin probabil ca un utilizator care achiziționează un serviciu de linii închiriate având o capacitate mai mare (34 Mbps sau 140 Mbps) să considere serviciul de capacitate multiplu de 64 kbps ca fiind un substituent.

Pe de altă parte, multipli ai unor capacități de transmisie mai mici de până la sau inclusiv 2 Mbps (de exemplu, din $n \cdot 64$ kbps) îndeplinesc condițiile necesare integrării în aceeași piață relevantă prin prisma mecanismului substituibilității în lanț, neexistând un punct de discontinuitate clar și permanent între diferite capacități. Aceasta înseamnă că un utilizator de linii închiriate care își dezvoltă afacerea sau performanțele aplicațiilor interne va putea să substituie serviciile de capacități reprezentând multipli ai unor capacități mai mici cu serviciile având capacități mai mari (de exemplu, din $n \cdot 64$ kbps în 2 Mbps), sau să multiplice capacitățile mici pentru realizarea unei capacități superioare (de exemplu, din 2 Mbps în $4 \cdot 2$ Mbps).

Prin urmare, ANRCETI consideră că gama de capacități care poate fi oferită constituie un lanț de substituție și că nu există nici o ruptură clară și persistentă în lanț. Aceasta susține ipoteza potrivit căreia nu ar trebui să se facă o diferență în dependență de capacitatea de transmisie din punct de vedere al substituibilității cererii cu ridicata.

Concluzie: ANRCETI consideră că din perspectiva cererii cu ridicata segmentele terminale de linii închiriate de diferite capacități de transmisie se află în aceeași piață relevantă a produsului.

Necesitatea defnirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate pentru a furniza linii închiriate

Serviciul de linii închiriate constituie, așa cum a fost precizat anterior, o conexiune dedicată care oferă o capacitate de transmisie simetrică, transparentă și permanentă între două puncte ale rețelelor, care nu prevede comutarea comunicațiilor pe acest segment. Serviciul pe care îl achiziționează un utilizator de servicii de linii închiriate este posibilitatea de a transmite date cu respectarea anumitor parametri de calitate (capacitate, disponibilitate etc.). Din acest punct de vedere, pornind de la principiul neutralității tehnologice, tehnologia utilizată pentru furnizarea de linii închiriate segmente terminale este un factor secundar. Din moment ce conexiunea își păstrează nivelul de calitate la care se furnizează serviciul respectiv, utilizatorul (indiferent dacă este utilizator final la nivelul pieței cu amănuntul sau furnizor la nivelul pieței cu ridicata) este puțin preocupat dacă transmisia are loc prin intermediul liniilor dedicate de cupru, al fibrei optice, pe suport radio sau prin alte tehnologii, precum și protocolul de transmisie utilizat (Ethernet, ATM etc.).

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Serviciile care utilizează interfețe alternative (ATM, Ethernet, MPLS, WDM, etc.) au evoluat rapid în ultimii ani, încorporând noi funcționalități tehnice, fiind posibil de utilizat ca substituate ale serviciilor de linii închiriate segmente terminale tradiționale (prin intermediul liniilor simetrice DSL, bazate pe cupru). Aceste interfețe alternative permit atingerea unor niveluri de calitate comparabile cu cele ale liniilor închiriate segmente terminale tradiționale în special în ceea ce privește transparența (capacitatea de a transporta toate categoriile de aplicații, în timp real), de garantare a capacității și nu sunt limitate în ceea ce privește lungimea. De asemenea, aceste interfețe permit utilizarea pentru transportul VoIP în interiorul rețelelor. În plus, aceste interfețe alternative (în special Ethernet) asigură anumite funcționalități suplimentare față de liniile închiriate segmente terminale tradiționale, precum faptul că asigură o gamă mai variată de servicii și capacități și pot fi adaptate unor arhitecturi de tipul VPN, cu costuri de dezvoltare mai mici, dar cu facilități mai variate de utilizare.

Prin urmare, din punctul de vedere al cererii, din informațiile colectate de ANRCETI de la furnizorii de servicii de linii închiriate a rezultat faptul că tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate nu sunt considerate de către utilizatori a fi o barieră pentru a schimba furnizorul. Aceasta concluzie susține ipoteza că există substituibilitate între diferitele tehnologii utilizate pe piață.

Concluzie: Piața relevantă a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe furnizate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate include toate tipurile de legături de transmisie (linii dedicate de cupru, fibră optică, radio etc.) precum și toate tipurile de tehnologii, interfețe și protocoale utilizate (Ethernet, ATM, STM, WDM, MPLS etc.).

Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare a unor segmente de trunchi de linii închiriate

Trebuie menționat că serviciile de segmente terminale de linii închiriate și serviciile de segmente trunchi de linii închiriate nu sunt substituibile din punct de vedere funcțional și, prin urmare, nu pot fi considerate servicii substituibile din punctul de vedere al cererii. Fiecare dintre cele două servicii, furnizate separat, îndeplinește o anumită funcție și satisface o anumită nevoie, fiind folosite ca servicii complementare. Un utilizator al unuia dintre cele două servicii la nivelul pieței cu ridicata nu ar putea alege celălalt serviciu ca răspuns la o creștere mică, dar semnificativă a prețului, dat fiind că fiecare dintre aceste servicii intră în alcătuirea unor părți diferite ale rețelei, iar cererea este determinată de nevoile specifice ale rețelei operate de utilizatorul de la nivelul pieței cu ridicata.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare a unor segmente trunchi de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Servicii cu ridicata de acces local la puncte fixe (acces la bucla și sub-bucla locală)

Din punct de vedere al caracteristicilor funcționale, ANRCETI precizează că există diferențe semnificative între serviciile de acces local la puncte fixe și serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, aceste produse regăsindu-se pe piețe diferite de acces la puncte fixe. Accesul local la puncte fixe presupune punerea la dispoziție a circuitului fizic dintre punctul terminal al rețelei, aflat la punctul de prezență al abonatului, și

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

repartitorul principal din rețeaua de acces a furnizorului la care acel punct terminal al rețelei este conectat, în timp ce segmentele terminale de linii închiriate asigură punerea la dispoziție a unei capacități de transmisie permanente, dedicate, simetrice, între un punct terminal al rețelei și un punct de interconectare pentru linii închiriate. Astfel, spre deosebire de segmentele terminale de linii închiriate, serviciul de acces local la puncte fixe nu presupune furnizarea unor echipamente de transmisiuni, fiind un serviciu de acces la infrastructură. Perechea dezintegrată de cupru poate fi o componentă pentru construcția unui anumit tip de segment terminal, dar nu poate înlocui în sine segmentul terminal de linii închiriate.

Pentru furnizorii care utilizează linii închiriate, trecerea la cumpărarea serviciilor de acces local la puncte fixe ar fi asociată cu investiții considerabile ce ar trebui alocate pentru furnizarea unui produs echivalent pentru utilizatorii finali. Alegerea între serviciile de acces local la puncte fixe și segmentele terminale de linii închiriate cu ridicata este în primul rând o decizie care depinde de modelele de afaceri ale furnizorului, de strategia sa și într-o măsură mai mică, de preț. Este puțin probabil că o majorare mică dar semnificativă și non-tranzitorie a prețului la segmentele terminale de linii închiriate ar determina prin ea însăși un număr semnificativ de furnizori ce ar comuta la servicii de acces local la puncte fixe. De asemenea, este puțin probabil că o majorare mică dar semnificativă și non-tranzitorie a prețului pentru serviciile de acces local la puncte fixe ar determina prin ea însăși furnizorii pentru a comuta la segmente terminale de linii închiriate. În cele mai multe cazuri, clienții care achiziționează servicii de acces local la puncte fixe au făcut deja investiții ireversibile considerabile legate de serviciile lor cu amănuntul ce se bazează pe serviciile cu ridicata de acces local la puncte fixe.

Pe de altă parte, similar serviciilor de segmente terminale de linii închiriate, serviciile de acces local la puncte fixe pot fi utilizate ca suport pentru furnizarea de conexiuni de acces dedicat, simetric, punct-la-punct către puncte terminale ale rețelei, cel puțin la unul dintre capetele rețelei, indiferent de tehnologia folosită pentru furnizarea serviciului. Totuși, în Republica Moldova există puține furnizări de circuite fizice ale buclei locale puse la dispoziția altor furnizori, astfel încât, din punctul de vedere al cererii, substituibilitatea serviciilor de segmente terminale de linii închiriate cu serviciile de acces local la puncte fixe nu este relevantă pentru orizontul de timp al analizei, din perspectiva dinamicii pieței serviciilor segmente terminale de linii închiriate.

Concluzie: Din perspectiva cererii cu ridicata serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de acces local la puncte fixe nu pot fi considerate ca determinând aceeași piață relevantă a produsului în orizontul de timp al analizei.

Servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (acces de tip bitstream)

Serviciile de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum, la fel ca serviciile de segmente terminale de linii închiriate sunt utilizate drept resurse esențiale pentru furnizarea de servicii în bandă largă pentru utilizatorii finali. Cu toate acestea, un serviciu de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum la o anumită locație poate în unele cazuri fi utilizat de către un furnizor pentru a-și autofurniza capacități dedicate până la punctul terminal. Însă, în asemenea caz există limitări tehnice legate de inflexibilitatea tehnologiei (cumpărătorul poate utiliza doar acea tehnologie, care este utilizată de furnizorul de servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum) și a modalităților de acces și autorizare stabilite pentru serviciul de acces central la puncte fixe pentru produse de larg

consum (mai ales în cazul când se utilizează accesul bitstream de nivel IP). Un alt factor de constrângere este nivelul negarantat al capacităților disponibile, ceea ce creează limite pentru utilizarea eficientă a acestor servicii drept substituent pentru segmentele de linii închiriate.

Concluzie: Serviciul de acces de tip bitstream nu oferă posibilități suficiente de substituție pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale.

3.3.3 Sumarul analizei pieței produsului

ANRCETI a identificat că produsul focal al pieței serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este serviciul de furnizare a liniilor închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic indică asupra faptului, că definirea inițială a produsului focal urmează a fi extinsă, astfel încât furnizarea cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente terminale este relevantă indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie.

ANRCETI concluzionează că piața relevantă a produsului este următoarea:

Piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe cuprinde serviciile de furnizare a segmentelor terminale de linii închiriate, indiferent de legăturile de transmisie, tehnologiile utilizate și capacități de transmisie, pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

ANRCETI consideră că la analizele viitoare, definiția acestei piețe ar putea fi extinsă dacă în viitor careva servicii vor deveni într-o măsură suficientă substituibile produsului focal.

3.4 Piața geografică

Piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine datorită unor condiții concurențiale diferite. De asemenea, conform Instrucțiunilor Comisiei Europene, în mod tradițional, identificarea pieței relevante geografice se realizează pe baza următoarelor criterii: aria acoperită de rețea și existența unor limite geografice impuse prin lege sau prin acte administrative.

Analizând aceste criterii, ANRCETI a constatat că piața geografică relevantă corespunzătoare serviciilor de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate este națională, determinată de teritoriul Republicii Moldova, având în vedere că nu au fost identificate zone geografice în care condițiile concurențiale să fie suficient de diferite de restul teritoriului și astfel să fie justificată delimitarea unor piețe locale distincte.

În prezent, condițiile de autorizare a activității în domeniul prestării rețelelor și serviciilor de comunicații electronice se petrece prin intermediul procedurii de autorizare generală. Prin aceasta, orice persoană care intenționează să furnizeze rețele și/sau servicii de comunicații electronice poate începe activitatea dată, cu informarea prealabilă a ANRCETI despre lansarea unei activități și descrierea sumară a rețelei și serviciilor prestate. Autorizarea generală permite persoanei autorizate să desfășoare activitatea național. Astfel, orice zonă geografică a

teritoriului național este caracterizată prin condiții similare de autorizare, fără nici o excepție, ceea ce denotă caracterul omogen al autorizațiilor tuturor furnizorilor de pe piață și a potențialilor noi-intrați.

ANRCETI consideră că în condițiile în care:

- toate autorizațiile/licențele sunt naționale;
- cadrul de reglementare aplicabil serviciilor în cauză - cadrul legal și de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice - este identic pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

dimensiunea geografică a pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate este determinată de teritoriul național.

Concluzia ANRCETI: piața geografică relevantă a serviciilor cu ridicata de acces de înaltă calitate la puncte fixe este națională, determinată de teritoriul Republicii Moldova.

3.5 Aplicarea testului celor trei criterii

În conformitate cu Legea nr. 241/2007, pentru ca o piață să fie relevantă reglementării preventive de către ANRCETI, este important ca aceasta să întrunească caracteristici care să justifice impunerea obligațiilor speciale preventive (Art.57 (1), lit. a)).

ANRCETI a stabilit în Regulamentul nr. 55/2008⁶ că pentru determinarea faptului dacă o piață a produsului este relevantă este necesar ca ea să întrunească respectarea a trei criterii (exercițiu numit Testul celor trei criterii).

Cele trei criterii sunt:

1. dacă piața de comunicații electronice este caracterizată prin existența unor bariere înalte la intrare;

2. dacă piața de comunicații electronice în cauză ar tinde pe termen scurt sau mediu, spre o concurență suficientă pentru a proteja interesele consumatorilor, chiar și fără intervenții de reglementare;

3. dacă măsurile *ex post*, în absența unor măsuri *ex-ante* impuse pe această piață, ar fi suficiente pentru a remedia îngrijorările legate de existența unei poziții dominante pe piață.

Este necesar de menționat că aplicarea acestui test pentru aprecierea relevanței piețelor pentru reglementarea preventivă a fost elaborat de Comisia Europeană și recomandat regulatorilor naționali pentru exercițiul de identificare a piețelor.

Toate aceste criterii trebuie să fie îndeplinite cumulativ. În cazul în care, barierele la intrare nu sunt de durată, sau în cazul în care există dovezi recente de concurență sporită și de o concurență care tinde spre creștere continuă pe termen scurt și mediu, sau în cazul în care există anumite motive să se creadă că intervenția *ex-post* de către regulator ar putea fi eficientă, atunci este rezonabil ca regulatorul să se abțină de la impunerea măsurilor preventive în sarcina furnizorului cu putere semnificativă.

În cazul în care toate criteriile sunt îndeplinite, atunci ar fi justificată o analiză deplină de piață pentru a determina ce furnizor are putere semnificativă pe piață și a stabili remediile *preventive* aplicate acestor furnizori.

---

⁶Pct. 44 din Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe Nr. 55 din 29 decembrie 2008, .

Capitolul de mai jos aplică fiecare dintre aceste criterii la piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

3.5.1 Barierele de intrare și ieșire

Barierele pentru intrarea pe sau ieșirea de pe piață pot fi de două tipuri:

▪ **structurale**: bazate pe economii de scară și gamă, costuri irecuperabile și constrângeri tehnice;

▪ **juridice**: bazate pe politici cum ar fi acordarea licențelor, drepturi de trecere și alocarea spectrului de frecvențe.

Ținând cont că barierele legale la intrarea pe piață rezultă din dispozițiile legilor sau ale altor acte normative care au efect direct asupra condițiilor de intrare și poziționare a furnizorilor pe piața relevantă (de exemplu, alocarea de spectru), nedepinzând de condițiile economice, ANRCETI consideră că astfel de bariere nu există pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Barierele structurale există la intrarea pe piață atunci când nivelul tehnologiei, structura costurilor asociate acestora și nivelul cererii sunt în măsură să creeze condiții neechilibrate între furnizorii existenți și concurenții potențiali, capabile să conducă la împiedicarea sau la întârzierea intrării pe piața relevantă a acestora din urmă. De exemplu, barierele structurale pot consta în existența pe piață a unor avantaje absolute de cost, economii substanțiale de scară și densitate, constrângeri legate de capacitate, precum și a unor costuri fixe irecuperabile ridicate pe care le presupune intrarea pe piață. Prin urmare, ANRCETI va analiza existența barierelor structurale din următoarele puncte de vedere:

- nivelul costurilor fixe irecuperabile la intrarea pe piață;
- economiile de scară și de densitate;
- controlul unei infrastructuri greu de dublat.

Este evidentă prezența barierelor înalte la intrarea pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. Intrarea pe piața dată este asociată cu înregistrarea unor costuri irecuperabile substanțiale. Concurenții care vor să intre pe această piață cu o ofertă viabilă din punct de vedere comercial, trebuie să își extindă rețeaua la nivel național (dezvoltarea infrastructurii de canalizație, instalarea liniilor de cupru sau de fibră optică), astfel încât să poată furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate.

Din aceste considerente costurile irecuperabile reprezintă bariere de intrare semnificative pentru piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Totodată, S.A., „Moldtelecom” deține controlul asupra rețelei cu cea mai mare acoperire la nivel național, prin intermediul căreia oferă servicii de segmente terminale de linii închiriate, iar mare parte din costurile de infrastructură de rețea fie au fost înregistrate la niveluri inferioare costurilor de înlocuire din prezent, fie au fost deja parțial amortizate. Aria de acoperire a rețelei, permite S.A., „Moldtelecom” să suporte costuri incrementale relativ scăzute (comparativ cu alți furnizori, care ar avea să construiască infrastructura dată de rețea) în momentul instalării de segmente terminale de linii închiriate pentru a furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe către un anumit utilizator sau o anumită zonă. Rețelele de acces ale furnizorilor alternativi nu au o acoperire teritorială care să poată substitui acoperirea rețelei S.A., „Moldtelecom”. Aceștia ar trebui să suporte costuri fixe irecuperabile substanțiale pentru a-și extinde rețelele de acces.

Astfel, ANRCETI concluzionează că există bariere structurale substanțiale la intrarea pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

3.5.2 Tendințe spre concurență efectivă

Aplicarea acestui criteriu implică investigarea situației concurențiale dincolo de barierele existente la intrarea în piață, ținând cont că, chiar în condițiile în care o piață este caracterizată de bariere semnificative la intrare, o serie de alți factori structurali sau caracteristici ale pieței pot reprezenta argumente în favoarea faptului că piața tinde spre concurență efectivă.

ANRCETI a evaluat criteriul dat prin prisma cotelor de piață și a condițiilor concurențiale existente, în baza datelor prezentate de furnizori conform Chestionarelor de date statistice privind segmentele terminale de linii închiriate.

În acest sens, valorile au fost calculate în funcție de numărul de circuite de segmente terminale furnizate și în funcție de veniturile obținute din furnizarea serviciilor de segmente terminale de linii închiriate. Aceasta abordare este în conformitate cu pct.77 din Instrucțiunile Comisiei Europene⁷:

Autoritățile Naționale de Reglementare sunt în drept de a decide care sunt criteriile cele mai adecvate de măsurare a prezenței pe piață. De exemplu, veniturile obținute din furnizarea de linii închiriate, capacitatea de transmisie închiriată sau numărul de circuite de linii închiriate furnizate sunt posibilele criterii de măsurare a cotei și ponderii unei întreprinderi pe piețele liniilor închiriate.

Conform datelor prezentate în Tabelul 4, S.A.”Moldtelecom” este în continuare principalul furnizor de segmente terminale de linii închiriate. ANRCETI constată că nivelul cotei de piață a acestui, în funcție de numărul de circuite de linii închiriate segmente terminale furnizate, nu a înregistrat o modificare semnificativă de la ultima analiză a pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și se situează în continuare la un nivel de peste 78%. Totodată, dacă analizăm cota de piață a S.A.,”Moldtelecom”, în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale, constatăm că aceasta a înregistrat o creștere în anul 2015 comparativ cu anul 2014 și s-a situat la nivelul de cca 50%, valoarea acesteia diminuându-se la circa 35% în anul 2016.

Tabelul 4: Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de segmente terminale de linii închiriate la nivel cu ridicata în funcție de volum și venituri pentru anii 2013 - 2016

Furnizor	Cota de piață în funcție de numărul de circuite furnizate				Cota de piață în funcție de venituri			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Moldtelecom	80,62 %	80,00 %	86,35 %	78,39 %	45,68 %	45,66 %	50,44 %	34,82%
Orange Moldova	11,13 %	12,62 %	3,17%	4,71%	30,56 %	32,63 %	20,62 %	24,50%
Arax Impex	8,25%	7,38%	3,76%	6,09%	23,76 %	21,71 %	15,96 %	13,25%

⁷ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03)

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Starnet			4,35%	7,34%			11,79 %	26,31%
CTS	-	-	2,37%	3,46%	-	-	1,19%	1,12%

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

Cu toate că există semne de diminuare a cotei de piață a S.A.”Moldtelecom” în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale, lipsa dinamicii cotei de piață în funcție de numărul de circuite de segmente terminale de linii închiriate (care se află la un nivel înalt) este suficient pentru a presupune o putere semnificativă a S.A.”Moldtelecom”.

Mai mult, așa cum precizează și Instrucțiunile CE⁸, faptul că furnizorul identificat ca având putere semnificativă pe piață înregistrează scăderi progresive ale cotei de piață, poate fi un indiciu al creșterii gradului de concurență pe respectiva piață, dar această evoluție poate să nu fie încă suficientă pentru a considera că identificarea unui furnizor cu putere semnificativă pe piața analizată nu este justificată.

Prin urmare, ANRCETI este de părere că valorile cotelor de piață actuale nu indică o evoluție a pieței relevante către concurență efectivă în perioada de timp supusă analizei.

3.5.3 Suficiența aplicării legislației concurenței

În principal, legislația generală a concurenței se bazează pe instrumentul ex-post de intervenție în cadrul piețelor. Aceasta presupune că dacă există o anumită reclamație sau sesizare privind comportamentul unui sau unor jucători care perturbază concurența, autoritatea concurenței analizează cazul și poate emite diferite decizii care să impună stoparea acțiunilor a căror caracter neloial se confirmă, să fie penalizat comportamentul neloial pe piață sau chiar să fie aplicate diferite măsuri corective, până la separarea companiilor în entități distincte.

Astfel, conform prevederilor art. 41 alin. (2) din Legea concurenței nr. 183 din 11 iunie 2012, dacă Plenul Consiliului Concurenței, acționând ca urmare a unei plângeri sau din oficiu, constată o încălcare ale art. 5, 7, 9 sau 11, acesta solicită printr-o decizie întreprinderilor și asociațiilor de întreprinderi în cauză să înceteze respectiva încălcare. În acest scop, Plenul Consiliului Concurenței le poate impune orice măsuri corective comportamentale sau structurale care sunt proporționale cu încălcarea comisă și sânt necesare pentru încetarea efectivă a încălcării.

Cazurile de acțiune *ex-ante* a autorităților din domeniul concurenței, inclusiv al Consiliului Concurenței în cazul Republicii Moldova sunt limitate la examinarea cazurilor de fuziune și concentrări a întreprinderilor. În asemenea cazuri, Consiliul Concurenței examinează dacă noua entitate nu va produce o influență prea puternică pe piață și nu va avea capacitatea să denatureze concurența și, dacă găsește necesar, blochează fuziunea.

Motivele pentru care legislația sectorială specifică (Legea comunicațiilor electronice) prevede posibilitatea intervenției ex-ante sunt următoarele:

- a) Sunt necesare intervenții de reglementare frecvente și în timp util.

⁸Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03). P.75

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Astfel, intervențiile ex-post au loc ulterior producerii fenomenelor de abuz de poziția dominantă pe piață. Analiza comportamentului pretins, efectuarea studiilor de piață, determinarea măsurilor necesare, aplicarea măsurilor și, ulterior, posibila contestare pe cale judiciară a deciziilor fac ca măsurile să fie aplicate chiar și peste câțiva ani după producerea sau începerea producerii comportamentului abuziv. În asemenea situație, chiar dacă în final măsurile au fost aplicate, acestea pot fi întârziate, deoarece concurența de pe piață deja a fost afectată iremediabil, îndeosebi pe piețele aflate în perioada de creștere la momentul producerii abuzului. Astfel, chiar dacă persoana care a produs abuzul este penalizată, aceasta nu poate ajuta concurenței să se revigoreze, având în vedere că sectorul comunicațiilor electronice se caracterizează printr-un grad sporit de investiții necesare, influența masivă a economiilor de scară și densitate, prezența unor costuri irecuperabile (sunk costs) înalte.

b) Măsurile aplicate de autoritățile concurenței sunt în general diferite de cele aplicate de autoritățile sectoriale de reglementare care au funcții de intervenție ex-ante. De regulă, aceste măsuri rezidă în penalități pentru entitatea care a admis abuz de situația sa dominantă pe piață. Spre deosebire, măsurile autorităților de reglementare sunt îndreptate nu atât spre penalizarea comportamentului neloial al întreprinderilor, cât spre împiedicarea aplicării puterii de piață în detrimentul concurenței. Reieșind din aceasta, autoritățile sectoriale utilizează impunerea de obligații specifice pe durata existenței puterii semnificative pe piață și controlul respectării lor. Aceste măsuri, spre exemplu, sunt:

- oferirea accesului la diferite elemente de rețea și infrastructură și condițiile în care acesta este oferit;
- orientarea la costuri a prețurilor și stabilirea mecanismelor metodologice pentru acestea, controlul tarifelor,
- normele de evidență și calcul al costurilor și de evidență contabilă pentru asigurarea transparenței furnizărilor;
- asigurarea nediscriminării în legătură cu furnizarea accesului.

c) Lipsa specializării autorității din domeniul concurenței. Acest factor îngreunează posibilitatea identificării în timp util a măsurilor corective necesare (menționate la punctul precedent), impunerea și exercitarea controlului respectării măsurilor impuse.

d) Necesitatea stringentă de siguranță juridică.

Motivele date fac ANRCETI să concluzioneze că aplicarea doar a mijloacelor legislației concurenței pentru rezolvarea problemelor legate de concurență pe piața relevantă a produsului nu este suficientă și este necesară reglementarea *ex-ante*. ANRCETI notează că situația privind insuficiența instrumentarului legislației generale a concurenței este similară cu cea din Uniunea Europeană.

Concluzia ANRCETI: În cadrul pieței identificate, ANRCETI este de părere că există bariere înalte la intrarea pe piață, nu există o tendință către o concurență vizibilă în spatele acestor bariere, iar aplicarea doar a Legii nr. 183 din 11.07.2012 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.193-197, art.667*) nu este suficientă pentru a rezolva aceste deficiențe de piață. Această piață este prin urmare susceptibilă reglementării preventive.

3.6 Concluzii privind identificarea piețelor relevante

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

ANRCETI a aplicat Testul Monopolistului Ipotetic pentru a identifica limitele pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. ANRCETI a aplicat, de asemenea, trei criterii pentru a confirma că această piață este susceptibilă reglementării preventive.

Prin urmare, ANRCETI consideră că următoarea piață este relevantă reglementării preventive:

- Piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Această piață include furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate, indiferent de capacitatea de transmisie precum și indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate (conform TMI).

De asemenea ANRCETI a analizat limitele geografice ale pieței produsului și a constatat că limitele geografice ale pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este teritoriul național.

ANRCETI a aplicat Testul celor trei criterii pentru a vedea dacă aceste piețe au caracteristici care justifică reglementarea preventivă. Acest exercițiu a demonstrat că piața dată întrunește respectarea tuturor criteriilor prestabilite și, astfel, indică asupra necesității intervenției preventive a regulatorului.

Prin urmare, ANRCETI consideră că piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este relevantă reglementării preventive.

În conformitate cu cerințele Legii nr. 241/2007, această definiție a pieței poate fi subiect al revizuirii cel puțin o dată la trei ani.

În urma acestor constatări, în capitolele ce urmează, ANRCETI va efectua o analiză în detaliu a acestei piețe pentru a determina situația concurenței și măsura în care puterea de piață a furnizorilor poate afecta piețele cu amănuntul și cele cu ridicata. Dacă vor fi identificați furnizori cu putere semnificativă pe această piață, ANRCETI, în baza constatărilor sale din analiza în detaliu, va decide asupra stabilirii obligațiilor preventive adecvate ce urmează a fi impuse unor astfel de furnizori, sau asupra menținerii, modificării ori retragerii obligațiilor speciale preventive impuse S.A.”Moldtelecom” prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.35 din 20.12.2011 ca fiind furnizor cu putere semnificativă.

3.7 Analiza pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe

În capitolele ce urmează este reprezentată analiza în detaliu efectuată de către ANRCETI a pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, prin aplicarea criteriilor de determinare a puterii semnificative de piață.

3.7.1 Evaluarea cotei de piață

Conform Legii nr. 241/2007, cota de piață este indicatorul principal al existenței puterii semnificative de piață (PSP). Astfel, o cotă de piață mare este o condiție necesară, nu însă și suficientă pentru desemnarea unui furnizor individual cu putere semnificativă pe o anumită piață relevantă. Pentru a confirma prezența PSP, ANRCETI trebuie să efectueze analiza

ulterioară a pieței după cum este descris mai jos pentru a stabili dacă un furnizor poate acționa în mare măsură independent de alți furnizori, concurenți sau abonați.

Regulamentul nr. 55/2008 prevede posibilitatea calculării cotei de piață în mai multe moduri, inclusiv conform veniturilor, abonaților, capacității instalate și traficului.

Conform datelor raportate de furnizori în baza Chestionarului de date statistice privind segmentele terminale de linii închiriate, la finele anului 2016 S.A. „Moldtelecom” deținea o cotă de piață de 78% în funcție de numărul de circuite de segmente terminale furnizate și de aproximativ 35% în funcție de veniturile din furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate, acestea oferind indicii suficiente pentru a presupune o putere semnificativă a S.A. „Moldtelecom” pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, realizate prin segmentele terminale de linii închiriate.

Concluzie: ANRCETI determină că cota de piață a S.A. „Moldtelecom” pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este suficientă ca să fie presupusă existența puterii semnificative a furnizorului dat pe această piață.

3.7.2 Analiza ulterioară a pieței

În cazul în care unul sau mai mulți furnizori pe o piață sunt identificați cu o cotă înaltă de piață, atunci conform ipotezei acest furnizor are putere semnificativă pe piață. O listă de criterii ce pot fi folosite pentru a testa această ipoteză este prezentată în Anexa 1 a Regulamentului nr.55/2008 și include:

- Cota de piață și stabilitatea acesteia;
- Dimensiunile furnizorului;
- Controlul infrastructurii greu de duplicat;
- Avantajul sau superioritatea tehnologică;
- Puterea de contracarare a utilizatorilor;
- Accesul la capital;
- Economii de scară;
- Economii de gamă de produse;
- Economii de densitate;
- Diversificarea produselor și serviciilor;
- Integrarea pe verticală;
- Rețele bine dezvoltate de distribuție și de vânzări;
- Bariere în calea extinderii serviciilor;
- Absența potențialei concurențe;
- Numărul furnizorilor de pe piață;
- Circumstanțele care determină stabilirea prețurilor pe piață;
- Nivelul profitului.

Regulamentul nr.55/2008 prevede că lista criteriilor ce pot fi utilizate de către ANRCETI pentru analiza de piață nu este exhaustivă, iar alegerea lor depinde de caracteristicile pieței relevante.⁹ Acele criterii pe care ANRCETI le consideră corespunzătoare trebuie analizate cumulativ pentru a evalua impactul lor colectiv asupra faptului dacă un furnizor are PSP.

În capitolele ce urmează ANRCETI va analiza criteriile pe care le consideră relevante pentru piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

---

⁹Regulamentul nr. 55, pct. 67,68

O cotă de piață mare și stabilă (sau în creștere) poate indica asupra lipsei unei tendințe spre o concurență eficientă pe piață. Așa cum se precizează și în Instrucțiunile CE, o cotă de piață mai mare de 50% este prin ea însăși un indiciu al manifestării unei poziții dominante pe piață. De asemenea, în jurisprudența Curții Europene de Justiție s-a precizat că, în lipsa unor circumstanțe excepționale, o cotă de piață mai mare de 50% instituie o prezumție de dominanță. Chiar și în cazul unei cote de piață mai mici de 50%, dar mai mare de 40%, sau chiar în cazul unor cote de piață mai mici de 40%, un furnizor poate fi considerat ca având poziție dominantă, în acest caz analizându-se și alți factori.

În cazul pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate, cota de piață a S.A., „Moldtelecom” înregistra, la finele anului 2016, o valoare de 78% în funcție de numărul de circuite de segmente terminale de linii închiriate furnizate și de cca. 35% în funcție de veniturile obținute din furnizarea acestora. În perioada 2013 – 2016 cota sa de piață în funcție de numărul de circuite de segmente terminale de linii închiriate furnizate nu a înregistrat modificări esențiale. În ceea ce privește cota de piață în funcție de venituri obținute din furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate, aceasta a înregistrat o creștere în anul 2015 comparativ cu anul 2014 și s-a situat la nivelul de cca 50%, valoarea acesteia înregistrând o scădere pe în 2016, situându-se la nivelul de circa 35%.

Prin urmare, cotele de piață sunt indicatori ai faptului că S.A. „Moldtelecom” încă deține putere semnificativă pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

O altă măsură a structurii pieței în vederea aprecierii concurenței este aprecierea Indicelui Hirfindahl Hirschmann (IHH). IHH măsoară gradul de concentrare a pieței prin intermediul unui indicator derivat suma pătratelor cotelor de piață ale furnizorilor. Un IHH aproape de 1 indică un nivel ridicat de concentrare a pieței, un IHH ce tinde spre 0 indică un nivel scăzut de concentrare a pieței, fapt care ar indica o concurență perfectă.

Tabelul 5: Calcularea Indicelui IHH pentru piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate

Pentru furnizor	Cota de piață în funcție de numărul de circuite furnizate, (2016)	IHH	Cota de piață în funcție de venituri, (2016)	IHH
Moldtelecom	78,39%	0,6144	34,82%	0,1212
Orange Moldova	4,71%	0,0022	24,50%	0,0175
Arax-Impex	6,09%	0,0057	13,25%	0,0600
CTS	3,46%	0,0011	1,12%	0,0001
Starnet	7,34	0,0053	26,31%	0,0692
Sumar	100%	0,62851	100%	0,2680

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

IHH pentru piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe din Republica Moldova (pe baza datelor prezentate în Tabelul 6) este de 0,6281 în funcție

de numărul de circuite furnizate și de 0,2680 în funcție de venituri care indică un nivel suficient de concentrare a pieței.

Prin urmare, ANRCETI este de părere că valorile cotelor de piață actuale nu indică o evoluție a pieței relevante către concurență efectivă în orizontul de timp supus analizei și constituie un indiciu important pentru identificarea unui furnizor ca având putere semnificativă.

3.7.2.2 Dimensiunea furnizorului

Furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate este asociată cu necesitatea unor investiții importante pentru dezvoltarea rețelei la nivel național. Pentru furnizarea pe scară largă a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, furnizorii vor trebui să efectueze investiții considerabile pentru dezvoltarea infrastructurii de canalizație, piloni, instalarea liniilor de cupru sau de fibră optică etc. Aceste investiții sunt atât de semnificative încât orice furnizor alternativ se va ciocni cu mari dificultăți în ce privește intrarea pe piață.

Dimensiunea furnizorului este prin urmare un element important, cu cât mai mare este furnizorul, cu atât mai greu va fi pentru concurenți acestuia să-i schimbe poziția de PSP. Prin urmare acest indicator fortifică ipoteza de PSP a S.A. „Moldtelecom”.

3.7.2.3 Controlul infrastructurii greu de duplicat

Așa cum se precizează în Instrucțiunile Comisiei Europene¹⁰, *un furnizor poate deține o poziție dominantă pe piață în cazul în care mărimea sau importanța rețelei îi conferă posibilitatea manifestării unui comportament independent de ceilalți furnizori*. Deținerea unei infrastructuri semnificative poate conferi un avantaj absolut de cost furnizorului fost monopolist, iar costurile și perioada de timp implicate în duplicarea unei astfel de infrastructuri pot constitui bariere semnificative la intrarea pe piață.

S.A. „Moldtelecom” deține controlul asupra rețelei cu cea mai mare acoperire la nivel de teritoriu, prin intermediul căreia oferă segmente terminale de linii închiriate, iar mare parte din costurile de infrastructură de rețea fie au fost înregistrate la niveluri inferioare costurilor de înlocuire din prezent, fie au fost deja parțial amortizate. Aria de acoperire a rețelei S.A. „Moldtelecom” permite acestui furnizor să suporte costuri incrementale relativ scăzute în momentul instalării de segmente terminale de linii pentru a furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe către un anumit utilizator sau o anumită zonă.

Rețelele de acces ale furnizorilor alternativi nu au o acoperire teritorială care să poată substitui acoperirea cu rețeaua S.A. „Moldtelecom”. Aceștia ar trebui să suporte costuri fixe irecuperabile substanțiale pentru. Dorința furnizorilor alternativi de a-și extinde rețelele de acces pentru furnizarea de segmente terminale de linii închiriate poate fi împiedicată de necesitatea unor investiții majore în infrastructura de acces, situație care determină un avantaj concurențial pentru S.A. „Moldtelecom”, deoarece acesta poate utiliza rețeaua de acces deja instalată.

Date fiind costurile fixe irecuperabile semnificative și perioada mare de timp necesară pentru construirea unei rețele, este puțin probabil ca un alt furnizor să reușească construirea

¹⁰ Instrucțiunile CE (2002/C 165/03), paragrafele 81-82

unei rețele similare celei a S.A., „Moldtelecom” sau dezvoltarea unei rețele existente în orizontul de timp supus analizei. Prin urmare, controlul unei infrastructuri greu de duplicat de către furnizorul istoric constituie o barieră atât la intrarea unui nou furnizor pe piața relevantă analizată, cât și la dezvoltarea ofertei serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe de către furnizorii existenți.

3.7.2.4 Puterea de contracarare a utilizatorilor

Puterea de contracarare a utilizatorilor unui furnizor se referă la puterea relativă pe care o pot avea utilizatorii săi, individual sau în grupuri, în relațiile sale de negociere cu vânzătorul serviciilor în cauză. În general, puterea de negociere a unui utilizator poate fi dată de importanța comercială pe care o are pentru vânzător sau abilitatea sa de a migra către surse alternative de aprovizionare.

Puterea de contracarare, dacă este suficient de mare, și structura utilizatorilor de pe piață pot exercita constrângeri asupra puterii de piață pe care o deține un furnizor. Astfel, dacă utilizatorii, grupurile de utilizatori sau alte structuri care le reprezintă interesele au suficientă putere de negociere pentru a împiedica o potențială utilizare a puterii de piață din partea furnizorului cu o cotă semnificativă în detrimentul utilizatorilor (astfel ca aplicarea unor prețuri înalte de monopol sau a altor practici de comportament clasic de monopolist), aceasta ar putea servi drept motiv de considerare a unei abțineri de la măsuri *ex-ante*.

Puterea de contracarare a unui utilizator se manifestă, de regulă, atunci când utilizatorul cumpără un volum important din totalul produselor oferite de furnizor astfel încât să poată influența nivelul tarifelor acestor servicii, este bine informat în legătură cu ofertele alternative existente pe piață, poate migra cu costuri reduse către surse alternative de achiziționare a produselor respective sau ar putea realiza/furniza el însuși produsele/serviciile respective.

Concluzia ANRCETI este aceea că, pe piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe realizate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate nu există suficientă putere de contracarare din partea utilizatorilor, care să exercite o presiune atât de mare asupra S.A., „Moldtelecom” încât să influențeze nivelul tarifului aplicat.

Furnizorii care achiziționează segmente terminale de linii închiriate sunt, în același timp, și furnizori de servicii pe piețele cu amănuntul sau cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate. De regulă, aceștia utilizează liniile închiriate, furnizate la nivelul cu ridicata, dacă nu dețin infrastructură proprie în zona respectivă. Faptul că un furnizor nu optează pentru autofurnizarea serviciului și nu investește în infrastructura proprie indică asupra faptului că nu există putere de contracarare din partea utilizatorilor. Puterea de contracarare a utilizatorilor ar reprezenta o metodă de constrângere doar dacă autofurnizarea serviciilor ar fi o alternativă realistă.

Astfel, puterea de contracarare a utilizatorilor S.A. „Moldtelecom” (furnizorilor ce achiziționează segmente terminale de linii închiriate) este extrem de mică.

3.7.2.5 Economii de scară

Economiile de scară apar atunci când creșterea producției duce la costuri medii (pe unitate de produs) mai reduse. Prin producerea de servicii peste nivelul care și-l poate permite să producă un furnizor nou intrat pe piață, furnizorul istoric își poate asigura costuri mai mici per

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

unitate decât furnizorul nou intrat. Unde economiile de scară sunt mari și/sau barierele în calea expansiunii există, noul furnizor, prin venitul așteptat poate să nu reușească să își acopere investiția și intrarea pe piață poate să fie descurajată. De asemenea, furnizorii cu economii de scară pot mai ușor suporta riscurile legate de investiții majore în proiecte noi sau în proiecte cu durată mare de recuperare, datorită ponderii mai mici în afacerile totale în comparație cu situația concurenților ce nu se bucură de astfel de economii.

Economiile de scară au o importanță majoră pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate. Controlul asupra unei rețele de acces la nivel local reprezintă o condiție esențială pentru furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate. Prin urmare, dacă un furnizor decide să intre pe piață prin acces direct, ar fi nevoie de investiții semnificative într-o rețea de comunicații electronice, care se transformă într-un avantaj concurențial pentru S.A., „Moldtelecom”.

Prezența unor economii de scară în raport cu concurenții îi permite S.A. „Moldtelecom” să-și distribuie costurile pe mai multe activități sau să subvenționeze dezvoltarea unor servicii (cum de ex. rețele optice) din contul altor activități și să obțină avantaje competitive. Prin urmare, ANRCETI consideră că S.A., „Moldtelecom” beneficiază de economii semnificative de scară în ceea ce reprezintă un avantaj de piață pentru furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate, inclusiv pentru propriile activități.

3.7.2.6 Economiile de gamă de produse

Economiile de gamă apar în cazul în care un furnizor poate repartiza costurile între mai multe servicii diferite dar care folosesc aceleași elemente infrastructură și de rețea ca și segmentele terminale de linii închiriate, ceea ce va conduce la costuri potențiale mai mici și respectiv prețuri mai mici. În cazul pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, S.A., „Moldtelecom” deține un avantaj de cost prin furnizarea mai multor servicii, cum ar fi accesul la rețeaua publică de telefonie la un punct fix, servicii de rețea mobilă, acces în bandă largă și alte servicii de date, datorită faptului că utilizează aceleași elemente de infrastructură înregistrând astfel economii substanțiale de gamă. Acest lucru poate descuraja intrarea pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate, furnizorii alternativi fiind nevoiți să activeze pe mai multe piețe simultan în scopul realizării unei reduceri a costurilor similare cu cele ale furnizorului fost monopolist.

Prin urmare, S.A., „Moldtelecom” se bucură de economii de gamă de produse semnificative în raport cu furnizorii alternativi. Mai mult, acesta oferă o gamă largă de servicii, în general, mai mare decât concurenții săi, iar cota de piață în toate aceste servicii este mai mare.

3.7.2.7 Economiile de densitate

Economiile de densitate apar atunci când furnizorul poate partaja costurile sale fixe la un număr mai mare de utilizatori și sunt direct dependente de cota de piață. Prin urmare costurile medii pe unitate de serviciu sunt mai mici la furnizorul care poate beneficia de asemenea economii de densitate.

De cele mai dese ori economiile de densitate sunt rezultat al avantajului primului intrat pe piață, în special acolo unde intrarea pe piață necesită investiții esențiale și de lungă durată în infrastructură pasivă și de rețea. De regulă de astfel de economii se bucură furnizorii istorici,

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

care s-au bucurat în trecut de drepturi de monopol, exclusive pentru careva servicii sau regiuni, au obținut subvenționare sau privilegieri de altă natură, sau s-au bucurat de limitarea de către autorități a numărului de concurenți.

Serviciile S.A., „Moldtelecom” sunt furnizate în toate zonele geografice și se caracterizează printr-un grad înalt de penetrare obținut în mare parte istoric. Prin urmare noii intrați nu ar putea să obțină densitate a serviciilor comparabilă cu cea ale S.A., „Moldtelecom”, ceea ce duce la concluzia că costurile medii vor fi mai înalte la concurenții săi. Posibilitatea de a se bucura de economii de densitate îi oferă S.A., „Moldtelecom” avantaje competitive în dezvoltarea de noi rețele. Astfel, efecte similare de economii de densitate noii intrați le pot, cel mai probabil, obține doar în zone geografice destul de restrânse ceea ce n-ar asigura la scară mai largă dezvoltarea eficientă a concurenței pe piața în aval.

3.7.2.8 Bariere în calea extinderii serviciilor

Barierile la intrarea pe piață au fost considerate parte a procesului de identificare a piețelor relevante pentru reglementarea preventivă. Analiza a relevat că concurenții potențiali se vor confrunta cu necesitatea unor costuri substanțiale și timp îndelungat pentru intrarea pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, ceea ce reprezintă un dezavantaj competitiv substanțial. Pe de altă parte, aceasta reprezintă un avantaj competitiv esențial al S.A. „Moldtelecom”, deoarece aceasta poate reutiliza infrastructura sa existentă pentru a furniza serviciile (inclusiv pentru propriile activități) sau de a construi infrastructură nouă de capacități dedicate (cum, spre exemplu, rețele optice de acces). Avantajul concurențial dat poate fi decisiv pentru a asigura cucerirea pieței pe termen lung și lipsa unei concurențe pe segmentele emergente.

Concurenții potențiali sunt acei furnizori care, în circumstanțele economice date, au capacitatea de a intra pe piața relevantă cu servicii pe care le furnizează în alte arii geografice sau prin adaptarea rapidă a tehnologiei de care dispun, în condiții acceptabile de eficiență. În esență, ușurința cu care anumiți furnizori pot intra pe o anumită piață într-o perioadă scurtă de timp și cu înregistrarea unor costuri reduse poate reprezenta un factor care să împiedice furnizorii existenți să crească în mod nejustificat tarifele, în timp ce absența concurenților potențiali poate indica existența unor bariere ridicate la intrarea pe piață.

3.7.2.9 Integrarea pe verticală

Furnizorii a căror activitate este integrată pe verticală controlează anumite resurse de pe piața cu ridicata necesare unui furnizor nou-intrat pentru ca acesta să poată oferi servicii pe piețele cu amănuntul. În general, un furnizor integrat pe verticală are tendința să furnizeze servicii la nivelul piețelor cu ridicata în condiții discriminatorii (în cazul în care nu sunt impuse măsuri de reglementare *ex-ante* care să prevină astfel de practici), în favoarea propriilor activități cu amănuntul, cu efecte semnificative asupra concurenței pe piață.

S.A., „Moldtelecom” este un furnizor integrat pe verticală, fiind activ, la nivel național, atât la nivelul piețelor cu ridicata, cât și la nivelul piețelor cu amănuntul. De asemenea, conform analizelor de piață realizate de către ANRCETI care au indicat asupra puterii semnificative a acestui furnizor pe anumite piețe cu amănuntul și cu ridicata, acesta are posibilitatea ca, în lipsa unor măsuri de reglementare, să utilizeze poziția dominantă pe care o deține pe o anumită piață cu ridicata în vederea influențării condițiilor concurențiale pe piața/piețele cu amănuntul corespunzătoare. Astfel, S.A., „Moldtelecom” are capacitatea de a

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

refuza furnizarea accesului la rețea altor operatori sau de a aplica tarife excesive pentru serviciile de linii închiriate pe care le oferă. Efectul direct al lipsei sau diminuării concurenței la nivelul pieței cu amănuntul limitează posibilitățile și motivația furnizorilor alternativi de a investi în infrastructură și, ulterior, de a intra pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Prin urmare, integrarea pe verticală, poate face intrarea pe piață a noilor furnizori mai grea, în cazul în care exista o prezență a unui furnizor la mai multe niveluri în producție și/sau distribuție.

3.7.2.10 Absența potențialei concurențe

Barierile la intrare rezultă atât într-un număr limitat de furnizori existenți, cât și în absența unor concurenți potențiali noi. În ce privește piața dată, costurile irecuperabile legate de implementarea și furnizarea de segmente terminale de linii închiriate sunt extrem de ridicate și constituie o barieră structurală ridicată la intrarea și extinderea serviciilor pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. Aceasta înseamnă că un concurent potențial nu ar fi în stare să intre pe piață cu o ofertă viabilă din punct de vedere economic, având în vedere costurile ridicate a unei astfel de investiții. Prin urmare, ținând cont de costurile ridicate și timpul necesar pentru extinderea unor rețele alternative apropiate de cele ale S.A., „Moldtelecom” în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate, ANRCETI consideră că, dezvoltarea unei concurențe efective pe această piață ar fi dificilă.

Absența unor concurenți potențiali ar tinde să consolideze ipoteza că S.A., „Moldtelecom” are PSP pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. Totuși, ANRCETI nu consideră acest criteriu decisiv pentru o concluzie privind existența puterii semnificative pe piață.

3.7.3 Sumarul analizei detaliate a pieței

În baza criteriilor analizate mai sus ANRCETI consideră că există suficiente dovezi că S.A., „Moldtelecom” deține PSP pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate, iar barierele identificate (investiții necesare mari, costuri irecuperabile înalte, prezența economiilor de scară și densitate) sunt mari pentru ca concurenții să poată exercita suficientă presiune competitivă încât să erodeze puterea de piață a S.A., „Moldtelecom”. Această putere de piață va continua să existe în orizontul de timp cuprins de această analiză (de până la trei ani), din cauza controlului de către S.A., „Moldtelecom” a infrastructurii greu de duplicat și a economiilor de scară și de densitate, iar în lipsa unor remedii *ex-ante* este foarte mare probabilitatea că S.A., „Moldtelecom” va aplica această putere în detrimentul concurenței pe piețele cu amănuntul.

Concluzie: Există dovezi clare că S.A., „Moldtelecom” are PSP pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe și este puțin probabil că această poziție se va schimba în următorii trei ani. O serie de criterii confirmă faptul că S.A., „Moldtelecom” se bucură de putere semnificativă pe piața relevantă.

4. Determinarea obligațiilor

Analiza pieței din Capitolul 3 a demonstrat că S.A., „Moldtelecom” continuă să dețină putere semnificativă pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. În acest capitol ANRCETI analizează obligațiile preventive corespunzătoare în acest caz. La selectarea obligațiilor ANRCETI este conștientă de:

- cerința de a alege soluția minimă suficientă pentru a rezolva problema identificată pe piață.
- poziția comună adoptată de ERG privind obligațiile pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (ERG(06)33).¹¹
- poziția comună adoptată de ERG privind remediile impuse drept urmare a unei PSP pe piețele relevante de furnizare cu ridicata a unor linii închiriate (ERG(07)54).¹²
- obligațiile speciale preventive impuse furnizorilor cu putere semnificativă ca rezultat al analizelor anterioare ale pieței date.

4.1 Probleme concurențiale identificate la nivelul pieței relevante de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe

Problemele concurențiale la nivelul pieței relevante de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, identificate de ANRCETI în analiza anterioară a pieței date sunt valabile și pentru prezenta analiză a pieței serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe și vizează atât aspecte referitoare la nivelul tarifelor practicate, cât și aspecte non-tarifare.

Așa cum a identificat ANRCETI la secțiunea anterioară, S.A., „Moldtelecom” deține PSP pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. Din cauza faptului că nu există suficiente constrângeri concurențiale exercitate asupra S.A., „Moldtelecom”, ANRCETI consideră că acesta nu are suficiente stimulente pentru a reduce tarifele pentru serviciile de segmente terminale de linii închiriate, utilizate pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, cum ar fi pe o piață concurențială.

Odată cu posibilitatea aplicării de tarife excesive pentru serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și efectul lor negativ asupra concurenței pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces de înaltă calitate, ANRCETI constată suplimentar riscul următoarelor probleme concurențiale:

- a) refuzului sau abținerii de a furniza servicii cu ridicata de linii închiriate segmente terminale, având în vedere că aceasta poate întârzia intrarea concurenților pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe sau dezvoltarea rețelelor acestora, ceea ce oferă avantaj competitiv propriilor activități, mai ales când este vorba de rețele și servicii emergente;
- b) refuzului de a furniza accesul la facilități și servicii esențiale pentru dezvoltarea rețelelor de acces ce servesc pentru serviciile de capacități dedicate – segmente terminale;

¹¹ ERG (06) 33 Poziția comună revizuită a ERG privind abordarea referitoare la obligațiile corespunzătoare în cadrul de reglementare a rețelelor și serviciilor de comunicații electronice

¹² ERG (07) 54 ERG common position on best practice in remedies imposed as a consequence of a position of significant market power in the relevant markets for wholesale leased lines

c) impunerii unor condiții insurmontabile, echivalente cu refuzul de a acorda accesul sau cu retragerea lui;

d) discriminării utilizatorilor cu ridicata prin furnizarea de servicii cu o calitate diferită de cea a serviciilor furnizate intern;

e) furnizării segmentelor terminale de linii închiriate la tarife excesive în raport cu costurile (constrângerea marjei concurenților), ceea ce ar duce la creșterea costurilor concurenților și plasarea lor în situație competitivă dezavantajată în raport cu propriile activități;

f) lipsei transparenței în ceea ce privește disponibilitatea accesului, caracteristicile tehnice ale rețelei, prețurile, termenele și condițiile de furnizare a accesului;

Prin urmare, obligațiile ce urmează a fi impuse trebuie să țină cont de aceste riscuri ale pieței și să asigure minim acțiunile necesare pentru nivelarea acestor riscuri.

4.2 Examinarea cauzelor de apariție a PSP

Obligațiile ce urmează a fi aplicate depind de problemele concurențiale ce există la moment pe piața analizată. În analiza prezentată în Capitolul 3, ANRCETI a stabilit următoarele cauze majore de apariție a PSP:

- Cota de piață și stabilitatea acesteia;
- Dimensiunile furnizorului;
- Controlul infrastructurii greu de duplicat;
- Puterea de contracarare a utilizatorilor;
- Economii de scară;
- Economii de gamă și produse;
- Economii de densitate;
- Bariere în calea extinderii serviciilor;
- Integrarea pe verticală;
- Absența potențialei concurențe;

4.3 Analiza obligațiilor propuse de ERG¹³

La identificarea obligațiilor ce pot fi impuse în calitate de remedii concurențiale, ANRCETI a analizat și documentul Grupului European de Regulatori ERG(06)33, care sugerează impunerea următoarelor obligații pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate:

- asigurarea accesului;
- condiții egale;
- transparența termenilor și condițiilor;
- caracterul adecvat al parametrilor tehnici de acces și interconectare;
- preț de interconectare echitabil și coerent;
- calitatea rezonabilă a produselor de acces și interconectare;
- asigurarea conectării de la punctul de furnizare.

---

¹³ Actualul BEREC - Body of European Regulators for Electronic Communications

Aceste remedii se încadrează în lista remediilor stabilite de Directiva cu privire la acces¹⁴, precum și celor stabilite de Legea nr. 241/2007:

- Transparență;
- Non-discriminare;
- Evidența contabilă separată;
- Acces;
- Controlul prețurilor și evidența costurilor.

4.4 Impunerea, menținerea, modificarea ori retragerea obligațiilor speciale preventive

Așa cum a fost menționat în capitolele anterioare, ANRCETI a efectuat prezenta analiză de piață, ghidându-se de prevederile Recomandării 2014/710/UE, care a divizat piețele serviciilor de acces la puncte fixe în cele de larg consum (Mass Market) și cele cu acces de înaltă calitate (High Quality Access Market). În urma analizei, ANRCETI, a identificat că piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este similară pieței furnizării cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată, determinată anterior ca fiind susceptibilă reglementării preventive, prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.47 din 15.09.2015.

Ținând cont de cele menționate, ANRCETI propune, sub rezerva acestei consultări publice, să păstreze obligațiile impuse S.A., „Moldtelecom” prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.35 din 20.12.2011 ca urmare a poziției PSP pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, cu aplicarea modificărilor ce se impun, în legătură cu redenumirea pieței relevante. În mod generalizat aceste măsuri cuprind următoarele:

- Obligația de furnizare oricărui furnizor solicitant a serviciilor de interconectare pentru segmente terminale de linii închiriate la toate punctele de acces a rețelei sale optice de transport și furnizarea de linii închiriate-segmente terminale;
- Obligația de a furniza segmente terminale de rețea pasive (astfel ca furnizarea de linii terminale dedicate de cupru sau furnizarea de fibre optice neutilizate, acolo unde este prezentă conexiunea prin fibră optică a punctelor terminale date cu rețeaua de transport), astfel încât furnizorii ce aleg să achiziționeze serviciile date să poată alege flexibil tehnologia utilizată pentru capacități dedicate și să poată fi evitată stabilirea limitelor tehnologice de către furnizorul cu PSP.
- Obligația de a prevedea, la dezvoltarea segmentelor-terminale de fibră optică capacități suficiente de fibre optice ale cablului pentru a oferi posibilitatea furnizării de fibre sure către cel puțin 2 furnizori ce solicită asemenea linie închiriată între punctul terminal dat și punctul de interconectare de linii închiriate (de interconectare a capacităților dedicate date cu rețeaua proprie de transport).
- Obligația de a oferi condiții de acces la servicii de linii închiriate echivalente tuturor furnizorilor solicitanți pe principii nediscriminatorii;

---

14 Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities (Access Directive)

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

- Obligația de a nu discrimina, în legătură cu furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate;
- Obligația de a publica o Ofertă de Referință pentru Linii închiriate, informația privind segmentele terminale de linii închiriate furnizate, inclusiv punctele de interconectare, specificațiile tehnice, caracteristicile rețelei, condițiile comerciale și tehnice de interconectare, de furnizare și utilizare a infrastructurii asociate, capacități disponibile, tarife aplicate pentru serviciile date;
- Obligația de a orienta prețurile pentru serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și a serviciilor conexe acestora la costul incremental pe termen lung (LRAIC);
- Obligația de a asigura transparența în ce privește calitatea serviciilor date;
- Obligația de asigurare în cadrul evidenței contabile separate a detalierei serviciilor cu ridicata de linii închiriate și evidențierii de alte activități.

Concluzii: ANRCETI propune ca obligațiile de mai sus să fie menținute în sarcina S.A., „Moldtelecom” pentru a preveni riscul utilizării poziției sale PSP pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. În baza dovezilor disponibile, ANRCETI consideră că aceste obligații sunt necesare și proporționale cu riscurile concurențiale de pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe în Republica Moldova și poziția de PSP pe această piață.

În conformitate cu prevederile Legii nr.241/2007, ANRCETI, dacă ia decizii privind identificarea piețelor relevante, desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante și impunerea obligațiilor speciale în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante, are obligația de a notifica Consiliului Concurenței în termen de 3 zile lucrătoare din data adoptării privind aceste decizii.

Suplimentar la aceasta, ANRCETI ar urma să modifice pct.6 din anexa Hotărârii Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.85 din 28 aprilie 2009 privind definirea listei piețelor relevante de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, redenumind piața relevantă, în corespundere cu concluziile din prezenta analiză de piață.